Özdem SANBERK
E. Büyükelçi

KÜRT SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ İÇİN DEMOKRATİKLEŞME, SİYASİ VE SOSYAL DAYANIŞMA AÇILIMI

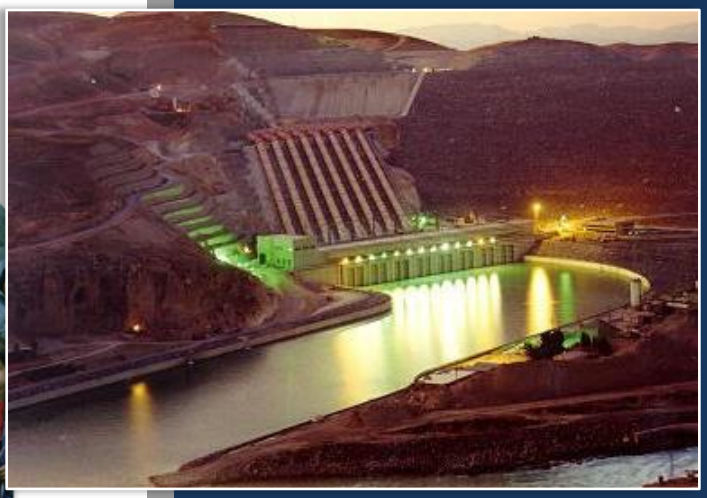

BİLGESAM | BILGE ADAMLAR STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

USİDER Uluslararası Sivil Toplumu Destekleme ve Geliştirme Derneği

RAPOR NO: 20

İSTANBUL

2009

KÜRT SORUNUNUN ÇÖZÜMÜ İÇİN DEMOKRATİKLEŞME, SİYASİ VE SOSYAL DAYANIŞMA AÇILIMI

Hazırlayan:
Özdem SANBERK
Emekli Büyükelçi

RAPOR NO: 20

BİLGESAM | BILGE ADAMLAR STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SUNUŞ

Türk tarihi incelendiğinde geçmişteki başarıların arkasında iyi yetişmiş bilge adamların bulunduğu görülmektedir. Ancak günümüzde olayların çok boyutlu olarak gelişmesi ve sorunların karmaşıklaşması, birkaç bilge kişinin veya aydının gelişmeleri zamanında ve doğru olarak algılamasını ve alternatif politikalar üretebilmesini zorlaştırmaktadır. Gelişmelerin yakından takip edilmesi, gelecekle ilgili gerçekçi öngörülerin yapılabilmesi ve doğru politikalar üretilebilmesi için farklı disiplinlere ve görüşlere sahip bilge adamlar ile genç ve dinamik araştırmacıların, esnek organizasyonlar içinde sinerji sağlayacak şekilde bir araya getirilmesi gerekmektedir.

Dünya'daki ve yurt içindeki gelişmeleri takip ederek geleceğe yönelik öngörülerde bulunmak; Türkiye'nin ikili ve çok taraflı uluslararası ilişkilerine ve güvenlik stratejilerine, yurt içindeki siyasi, ekonomik, teknolojik, çevresel ve sosyo-kültürel problemlerine yönelik bilimsel araştırmalar yapmak; karar alıcılara milli menfaatler doğrultusunda gerçekçi, dinamik çözüm önerileri, karar seçenekleri ve politikalar sunmak maksadıyla Bilge Adamlar Stratejik Araştırmalar Merkezi (BİLGESAM) kurulmuştur. BİLGESAM'ın vizyonu, amacı, hedefleri, çalışma yöntemi, temel nitelikleri, teşkilatı ve yayınları http://www.bilgesam.org/tr web sitesinde sunulmaktadır.

BİLGESAM; E. Büyükelçi/Bakan İlter TÜRKMEN tarafından hazırlanan ve Bilge Adamlar Kurulu tarafından geliştirilen **"Türkiye'nin Bugünü ve Yarını"** belgesinde, dış ve iç politika gelişmeleri değerlendirilmiş, Türkiye'nin gelişmesini engelleyen kilitlenmelere dikkat çekmiştir. Belirlenen kilitlenmeler içinde de en önemli konunun **"Kürt Sorunu"** olduğu vurgulamıştır.

Bu tespitler ışığında BİLGESAM, Uluslararası Sivil Toplumu Destekleme ve Geliştirme Derneği ile işbirliği içinde **"Güneydoğu Sorunun Sosyolojik Analizi"** isimli çok kapsamlı bir anket çalışması yapmıştır. Önemli akil adamların ve çeşitli disiplinlere mensup öğretim üyelerinin iştiraki ile Bilge Adamalar Kurulu çalıştayı gerçekleştirilmiş ve bu çalıştayda araştırmanın sonuçları değerlendirilerek **"Demokratikleşme ve Toplumsal Dayanışma Açılımı"** başlıklı belge onaylanmıştır.

Bilge Adamalar Kurulunun önemli bir bölümünün üyesi olduğu Dış Politika ve Savunma Araştırmaları (DSA) Grubu da **"Demokratik Açılım"** başlıklı belgeyi yayınlamıştır.

Bu çalışmalarla koordineli olarak E. Büyükelçi Özdem SANBERK ise sorunun çözümüyle ilgili temel esasları içeren **"Kürt Sorununun Çözümü İçin Demokratikleşme, Siyasi ve Sosyal Dayanışma Açılımı"** raporunu hazırlamıştır.

Rapor ve belgelerin Türkiye'nin önünü açarak gelişim sürecine katkı yapmasını diler, çalışmalara destek veren Uluslararası Sivil Toplumu Destekleme ve Geliştirme Derneği yetkililerine, raporu hazırlayan E. Büyükelçi Özdem SANBERK'e, açılım konusunda Türkiye optimalini oluşturan Bilge Adamlar Kurulu Başkanı E. Oramiral Salim DERVİŞOĞLU ve kurul üyelerine, DSA Grubu Başkanı E. Büyükelçi/Bakan İlter TÜRKMEN ve kurul üyelerine teşekkür ederim.

Dr. Atilla SANDIKLI
BİLGESAM Bşk.

DEMOKRATİKLEŞME VE TOPLUMSAL DAYANIŞMA AÇILIMI

(Bilge Adamlar Kurulu)

Birikmiş sorunların demokratik çözümü için Hükümetçe başlatılan açılım tartışmaları, yurdun genelinde ihtiyatlı bir iyimserlik yaratmıştır. Ancak, yaşanan son olaylar karşısında bundan böyle süreçteki olası gelişmelerin bu iyimserliği çürütecek boyuta ulaşmaması için yetkililerce toplumsal katmanların duyarlılıklarını gözeterek temel hukuk ilkeleri çerçevesinde gerekli önlemlerin alınması zorunlu görülmektedir.

Sırf bu girişimin sorunlarımızı kısa sürede çözmek için yeterli olamayacağı açıktır. Ancak sorun, ilk olarak kamuoyunda serbest tartışma zeminine çekilmiştir. Tek başına bu gelişme bile, ülkenin şiddet sarmalından uzaklaştırılması açısından ciddi bir adım teşkil etmektedir. Bu nedenle serbest tartışma ortamının sürdürülmesi faydalıdır. Açılım süreci aksatılmadan sürdürülebilirse, farklı düşüncedeki vatandaşlarımızın birbirlerinin görüşlerini daha iyi anlamalarına yol açılması ve bazı yakınlaşmaların sağlanması mümkün olabilir. Ancak tartışmalar hiçbir sonuç vermezse ve zaman iyi kullanılarak somut adımlar atılmazsa bu girişim hayal kırıklığı ve bezginlik yaratarak yeni gerginliklere sebep olabilir.

Sorunun başat nedeni, Cumhuriyetin kuruluşundan beri Kürt kökenli vatandaşlarımızın anayasal çerçevede bazı beklentilerini karşılayacak geçerli, akılcı ve kapsamlı politikaların oluşturulamaması ve uygulanamamasıdır. Bir başka neden de, PKK'nın terör faaliyetleri ve silahlı şantaj stratejisidir. PKK'nın şiddetten vazgeçmemesi ve DTP'nin ikircikli bir politika izleyerek şiddeti kınamaması sürecin işlerlik kazanmasını engellediği gibi başarıya ulaşması konusunda da kuşkular yaratmaktadır.

Terör örgütünün amacı, kendi radikal taleplerini devletle doğrudan müzakere etmektir. Örgüt bu amaca ulaşmak için ilk aşamada Devletin kendilerini muhatap almasını hedeflemekte ve silahlı şantaja devam etmektedir. PKK'nın şiddeti sürdürerek siyasi süreç içindeki fiili durumunu hukuki muhatap haline dönüştürme peşinde olduğu açıktır. Devletin ise açılıma somut işlerlik kazandırabilmesi için dağa çıkışları önleyecek koşulları yaratarak örgütün silahsızlandırılmasının yolunu açması gerekir.

Sürecin önünü tıkayan bu sarmaldan kurtulabilmek için askeri yöntemler dışında terör faaliyetlerine katılmamış olan kişilerin dağlardan indirilmesi ve bütün vatandaşlık haklarından istifade edecek şekilde toplumla bütünleşmesi gerekir. Örgüt içinde şiddete karışmamış olan unsurların siyasi mücadele alanına çekilebilmesi önemlidir. Bu çerçevede hukukun üstünlüğü ve ifade özgürlüğü temelinde katılımcı parlamenter demokrasinin güçlendirilmesi başlıca hedef olmalıdır. Çağcıl demokrasiyi gerçekleştirmek için Siyasi Partiler ve Seçim Kanunlarının, barajı makul düzeylere düşürmek dahil, değiştirilmesi zorunludur.

DTP'nin siyasi faaliyetlerinde PKK ile arasına mesafe koyması ve Türkiye'nin partisi olduğunu kanıtlaması gerekir. Bu doğrultuda öncelik çoğulcu demokratik kuralların işletilmesinde olmalıdır. Bu nedenle yukarıda değinildiği gibi seçim barajının düşürülmesi açılım kapsamında atılacak adımlara isabetli bir başlangıç olur.

Çözüm toplumda etnik bir dayatma izlenimi vermemelidir. Tek bir etnik grubu tatmin edecek bir çözüm ülkede huzurun sağlanması için yeterli olamaz. Bulunacak çözüm halkımızın tamamını muhatap almalı ve sadece Kürt kökenlilerin değil aynı zamanda bütün vatandaşlarımızın kabulüne mazhar olmalıdır.

Çözüm; etnik değil, Türkiye'de her kesimin erişilmesini istediği hukukun üstünlüğüne dayalı özgürlükçü, çoğulcu katılımcı çağcıl demokratik hukuk

devletinde aranmalıdır. Böyle bir sistemde insanlar kimlikleri, inançları veya idealleri arasında alt kimlik, üst kimlik gibi bir hiyerarşiye tabi olmadan, etnik kimlik, mezhep kimliği gibi gruplara ayrılmadan farklılıklarıyla ve kültürel çeşitliliği ile barış içinde bir arada yaşarlar. Ayrımcılığı ret eden vatandaşlık kavramı esastır. Ancak demokratik hukuk devleti ve çağcıl demokrasi düzeninde bireyler, birbirlerinin farklılıklarına saygı gösterirler.

Yerel ana dillerde ifade özgürlüğü etnik değil, demokratik haklardandır. Bireysel temelli çoğulcu demokrasi hedefine ulaşmış olan bir Türkiye'de, bir kısım Kürt kökenli vatandaşlarımızın talep ettikleri bireysel hakların tanınması, onların etnik bakımdan Kürt olmaları sebebiyle değil, Türk vatandaşı olmaları nedeniyle eşitlik ve özgürlüklere doğal olarak sahip olmalarından kaynaklanacaktır. Bu haklar etnik haklar olarak değil, etnik kökeni ne olursa olsun her Türk vatandaşının, serbestçe kullanması gereken bireysel evrensel haklar olarak tanınmalıdır. Böylelikle Kürt kökenli vatandaşlarımız diğer tüm vatandaşlarımızla, aynı demokratik zeminde buluşabileceklerinden çözüm yollarının bulunması mümkün olacaktır. Bu çerçevede alınacak tedbirlerin başında hiç şüphesiz toplumsal barışın sağlanması gelmektedir.

Önemli ve öncelikli olan, toplumumuzda uzun yıllardan beri olumsuz kırılmalar ve acılar yaşatmış olan gelişmelerin, bir etnik ayrışmaya ve şiddet sarmalına dönüşmemesidir. Dolayısıyla Kürt kökenli vatandaşlarımızın şikâyetlerine son verecek ve aynı zamanda geri kalan tüm vatandaşlarımızın hassasiyetlerini gözetecek bir zemininde buluşulması hedef olmalıdır. Bu zemin 21. yüzyıl normlarına dayanan hukukun üstünlüğüdür.

Cumhuriyet ideali, eskiyi koruma değil, değişim iradesidir. Bu ideal ancak demokrasi ile birleştiği ölçüde gerçekleşebilir. Bugünkü dünyanın demokratik kural ve standartları, Devleti bireye karşı değil, bireyi devlete karşı koruyan bir temel üzerinde yükseliyor. Uygar ülkeler, her bireyin kültürel ve inanç

hassasiyetini, başkalarının haklarına saygı çerçevesinde serbestçe ifade özgürlüğüne sahip olabilmesini ve bireyin bu hak ve özgürlüklerini devlete karşı teminat altına alınmasını öngörüyor. Kadın hakları ve kadın erkek eşitliği temel özgürlüklerden biri olarak kabul ediliyor. Temel eğitim programlarını da bu hedeflere ulaşabilecek şekilde ve serbest düşünce geleneği doğrultusunda hazırlıyor.

Demokratik açılımın içeriği ne olmalı sorusunun yanıtı, değişen dünyayı anlamakta ve buna uyum sağlamakta yatmaktadır. Bu değişimde bizim mensup olmak istediğimiz dünya eşitlikçi, özgürlükçü, katılımcı bir demokrasi dünyasıdır. Böyle bir demokrasi hedefi toplumuzdaki her kesim ve bütün katmanlar için ortak paydayı oluşturmalıdır. Sorunlarımızın çözümü bu ortak hedefe erişebilmemizde yatıyor. Avrupa Birliği süreci bu hedefe ulaşılması yolunu gösterdiği ve atılacak reform adımlarını normal bir mecraya yerleştirdiği için önem taşımaktadır. Hükümet eğer başlattığı demokratik açılım sürecinin başarıya ulaşmasını gerçekten istiyorsa kapsamlı reform sürecine süratle yeniden öncelik vermesi gerekmektedir.

Belgeyi Onaylayan Bilge Adamlar Kurulu Üyeleri

E.Oramiral Salim DERVİŞOĞLU

Yargıtay Onursal Başkanı Prof. Dr. Sami SELÇUK

E.Bakan/Büyükelçi İlter TÜRKMEN

E.Bakan/Vali Kutlu AKTAŞ

E.Büyükelçi Özdem SANBERK

E.Büyükelçi Sönmez KÖKSAL

E.Büyükelçi Güner ÖZTEK

E.Büyükelçi Yaman BAŞKUT

E.Koramiral Sabahattin ERGİN

Prof. Dr. Orhan GÜVENEN

Prof. Dr. Ersin ONULDURAN

Prof. Dr. Ali KARAOSMANOĞLU

Prof. Dr. İlter TURAN

İcra Kurulu Üyeleri

Prof.Dr. M. Oktay ALNIAK

Prof.Dr. Hasret ÇOMAK

Dr. Atilla SANDIKLI

Sadi BİLGİÇ

DEMOKRATİK AÇILIM

(DSA Grubu)[1]

Demokratik Açılım esasında birçok yönden isabetli ve yerinde bir girişim olarak başlamış olmakla birlikte istenmeyen olayların meydana gelmesine, çeşitli beklentilerin ve kabul edilemez bazı taleplerin ortaya atılmasına ve bunun sonucu olarak ülkede kutuplaşmaya neden olmuştur. Bütün bunlara rağmen konunun TBMM'ne getirilmiş olması olumludur.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 13 Kasım'daki oturumunda demokratik açılım konusunda cereyan eden tartışmalar bu sürecin kısa ve orta vâdeli kapsamını ortaya koymuştur. Anayasa değişikliği ile temel haklara ilişkin uluslararası anlaşmalara millî hukuk hükümlerinden daha üstün bir öncelik tanınması, düşünce özgürlüğünün genişletilmesi amacı ile terörle mücadele kanununda yapılan değişiklikler, TRT'nin Kürtçe yayınlara başlaması, işkence suçunun yaptırımının ağırlaştırılması, dernek kurma hakkının tâbi olduğu kısıtlamaların kaldırılması, toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunun değiştirilmesi, terörle mücadeleden zarar görenlere bir milyar liranın üstünde tazminat ödenmesi, 18 yaşından küçüklerin çocuk mahkemelerinde yargılanmasını sağlayacak kanun tasarısının Meclis'e sunulması, tutuklu ve hükümlülere yakınları ile ana dillerinde görüşmek imkânının sağlanması, özel televizyon ve radyo kanallarının farklı dil ve lehçelerde 24 saat yayın yapmasına izin veren yönetmeliğin çıkarılması, İşkenceye Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesinin İhtiyarî Protokolünün onaylanmasına dair kanun tasarısı sunulması demokratik açılımın temel unsurlarının bir kısmını oluşturmaktadır. Ancak kanunlarda ve yönetmeliklerde yapılan değişikliklerin fiiliyatta her

[1] Dış Politika ve Savunma Araştırmaları Grubu: Başkan: İlter Türkmen, Büyükelçi(E)-Dışişleri Eski Bakanı, Bşk.Yrd. Salim Dervişoğlu Oramiral (E), Üyeler; Fahir Alaçam Büyükelçi (E), Oktar Ataman Orgeneral (E), Cemil Şükrü Bozoğlu Tuğamiral (E), M. Doğan Hacipoğlu Tümamiral(E), Oktay İşcen Büyükelçi (E), Candemir Önhon Büyükelçi (E), Güner Öztek Büyükelçi (E), Seyfettin Seymen Hv. Tümgeneral (E), Turgut Tülümen Büyükelçi (E), Aytaç Yalman Orgeneral(E).

zaman uygulanmadığı da bir gerçektir. Bürokrasi ve yargının bu açılımların uygulama alanına geçmesine çok kere direnç gösterdikleri sık sık görülmektedir.

TBMM'nin oturumunda Başbakan da Güneydoğu ve Doğu'da eğitimde, sağlıkta, adalette, emniyette, enerjide, tarımda, toplu konut alanında yapılan yatırımların 15 milyara ulaştığını belirtmiştir. Bugün Doğu'nun ve Güneydoğu'nun 10-15 yıl öncesine oranla oldukça daha yüksek bir gelişmişlik düzeyine ulaştığı, Kuzey Irak'la ekonomik ilişkilerin de bölgenin gelir seviyesinin yükselmesinde rol oynadığı kabul edilmelidir. Ne var ki, terör sona ermeden ve sürdürülebilir bir istikrar ortamı yaratılmadan ekonomik ve sosyal gelişmenin gerektirdiği özel yatırımlar beklenemeyeceğinden devlet eli ile istihdam yaratacak yatırımlara da ağırlık verilmelidir.

13 Kasım tarihli konuşmasında İçişleri Bakanı kısa ve orta vâdede atılacak adımları da belirtmiştir. Kısa vâdede farklı dil ve lehçelerle ilgili üniversitelerde akademik araştırma yapılması, enstitü kurulması ve seçmeli ders konulması, Doğu ve Güneydoğu'da yol kontrollerinin azaltılması ve yayla yasaklarının kaldırılması gibi önlemler alınacak ve vatandaşların sosyal yaşamlarında anadil kullanmalarının önündeki engeller kaldırılacaktır. Orta Vâdede ise bağımsız bir Ayrımcılıkla Mücadele Komisyonu kurulması, Başbakanlık İnsan Hakları Başkanlığının bağımsız bir İnsan Hakları Komisyonuna dönüştürülmesi, kolluk hakkındaki şikâyetlerin incelenmesini ve sonuçlandırılmasını sağlayacak bir mekanizma oluşturulması, yerleşim birimlerine yerel talep olması halinde eski isimlerin verilmesi, siyasî partiler hukuku alanının genişletilerek siyasî propaganda hakkının önündeki bazı yasal engellerin kaldırılması, siyasî partilerin seçmenlerine anadilleri ile hitap etmelerine imkân tanınması öngörülmektedir. İçişleri Bakanının bu ifadelerinde dikkati çeken nokta, Kürtçe öğretimin, yoğun istek bulunan yerleşim merkezlerinde seçmeli ders olabilmesine temas edilmemesidir. Oysa kültürel haklar açısından anadil öğretimine yer verilmemesi ciddî bir eksikliktir. Buna

karşılık Devletin Kürtçe eğitimi yüklenmesi düşünülemez. Demokrasi standartlarının gerçek anlamda yükseltilmesi için demokratik ve sivil bir anayasaya ihtiyaç duyulduğunun da altını çizmiştir. Bakana göre anayasa değişiklikleri bugünkü anayasanın ilk üç maddesini hiçbir suretle kapsamayacak, Türkiye Cumhuriyeti'nin temel nitelikleri, devletin üniter yapısı, bayrağı, millî marşı ve resmî dili ile ilgili hükümler olduğu gibi kalacaktır.

Ülkemizin her yerine serbestçe yerleşmiş Kürt kökenli vatandaşlarımızın homojen bir kitle teşkil etmediği, bu vatandaşlarımızın yaşadıkları bölge ve içinde bulundukları şartlara göre karşılaştıkları sorunların ve taleplerin büyük farklılıklar gösterdiği, en yoksul ve sorunları olan bölgenin Güneydoğu Anadolu olduğu bir vakıadır. Güvenilir bir düşünce kuruluşu son olarak Güneydoğu Anadolu ile ilgili olarak geniş ve kapsamlı araştırmalara dayalı bir inceleme raporu yayınlamış bulunmaktadır. Bu rapordaki verilere göre, bölge halkının aidiyet ve beraber yaşama duygusunun yüksek buna karşın ayrımcılık algısının düşük olduğu, bölge halkının temel sorunlar olarak gördüğü ve şikayette bulunduğu hususlar olarak öncelik sırasına göre işsizlik, geçim sıkıntısı, eğitim eksikliği ve terörü saydığı ortaya konmaktadır. Bu böyle olmakla birlikte, PKK yandaşlarının dışında örgütün acımasız uygulamaları nedeniyle bu kitlenin de zaman zaman PKK'nın istekleri doğrultusunda çeşitli eylemlere katılma zorunda bırakıldığı da bir vakıadır. Bölge halkını sindiren, yıldıran ve kendi istekleri doğrultusunda harekete zorlayan PKK'yı zayıflatmanın ve etkisizleştirmesinin önemli bir yolunun güçlü devlet, adil ve halkla bütünleşmiş, onun meselelerine sahip çıkan bir idare olduğu açıktır. Böyle bir idarenin bölgenin feodal yapısını da zaman içinde değiştirmesi beklenir.

Açılım süreci çerçevesinde bireysel düzeyde hak ve özgürlüklerin genişletilmesine paralel olarak bölgenin temel sorunlarının çözümlenmesi sadedinde gerekli ekonomik, mali, sosyal ve kültürel tedbirlerin süratle alınması gerekli görülmektedir. Keza, gene açılım süreci çerçevesinde bölge halkının

sorunlarını sahiplenecek ve kendi hür iradeleri ile ihtiyaç duydukları siyasi oluşumların hayata geçirilmesini sağlayacak düzenlemeler üzerinde durulmasında yarar görülmektedir. Bu bağlamda öncelikle Siyasi Partiler ve Seçim Kanunlarının özellikle değiştirilmesinin ve %10 barajının düşürülmesi önem taşımaktadır. Ayrıca, hazineye ait arazilerin, verim kriteri göz önüne alınarak, süratle halka dağıtılmasının, yıllardır sürüncemede kalan toprak reformunun yapılmasının da, olumlu katkısı olacağı kesindir. Bütün bu tedbirler yelpazesinin öncelikle ve süratle ele alınıp sonuçlandırılması gerekmektedir.

Uzun vâdede bir Anayasa değişikliğinin yalnızca demokrasinin derinleştirilmesi açısından değil, fakat bugün kurumlar arasında gittikçe daha vahim hale gelen yetki mücadelesine, gerginliklere ve kilitlenmelere artık son vermek açısından da kaçınılmaz hale geldiği aşikârdır. Ne var ki bugünkü politik denklem ve kamuoyunda gittikçe derinleşen kutuplaşma yeni bir Anayasa üzerinde asgarî düzeyde bile bir oydaşma sağlanmasına müsait olmadığı gibi görünebilir bir istikbalde bu durumun değişmesi olasılığı zayıftır.

TBMM'deki tartışmalarda ileri sürülen bazı iddialar şaşırtıcı olmuştur. Bazı dış güçlerin Türkiye'deki bütün gelişmeleri perde arkasından yönettiği düşüncesinin gerçeklerle bağdaşmadığı düşünülmektedir. Büyük devletlerin Osmanlı İmparatorluğunun zayıf düştüğü devirlerdeki müdahalelerinden esinlenen komplekslerden artık kurtulma zamanı gelmiştir. Cumhuriyetin dış baskılara rağmen İkinci Dünya Savaşında tarafsız kaldığını, Hatay'ı sınırlarımıza kattığını, Kıbrıs'a bir askerî müdahale geçekleştirebildiğini, Öcalan'ı Suriye'den çıkarttığını, Kuzey Irak'ta operasyonlar düzenlediğini unutmamak gerekir. Türkiye'nin dünyada ve bölgede ağırlığının arttığı genel kabul görürken bizim bunun tam tersi bir ruh haleti içine düşmemiz çok hazin olur.

AB'ye gelince, üyelik sürecinin temelindeki Kopenhag kriterlerine uyum üzerinde ısrar etmesi tabiidir. Bu kriterlerin kolektif hakları değil, fakat yalnızca bireysel hakları kapsadığı vurgulanmalıdır.

TBMM'deki tartışmalarda Hükümet demokratik açılım sürecini sürdürmeye azimli olduğu izlenimini verdi. Yine de son zamanlarda başlatılan süreçlerin bir süre sonra rafa kalktığı gözlemlendiği için ihtiyatlı olmakta ve aşırı iyimserliğe kapılmamakta isabet vardır. DTP'ye gelince, demokratikleşme paketini yetersiz görmekle beraber süreci genellikle destekler bir tavır takınmıştır. Irak'taki Mahmur kampı sakinlerinin ve Kandil'den gelenlerin Türkiye'ye dönüşlerindeki taşkınlıklar gibi talihsiz olayların tekrarını bundan sonra önlemek için DTP'nin elinden geleni yapması gerekir. DTP terör eylemlerinin durmasında da ısrarlı davranmalı, PKK ile arasına mesafe koymak cesaretini göstermelidir. Buna karşılık DTP'nin dışlanması veya yargı yoluyla kapatılması sürecin kuşkusuz aleyhine olur.

Irak ve Kuzey Irak Kürt Yönetimi ile ilişkilerin önemi gözden kaçmamalıdır. Dışişleri Bakanı'nın Erbil'e yaptığı ziyaret son derece olumlu perspektifler açmıştır. Kuzey Irak ile ilişkilerin gelişmesi hem ekonomik ve hem de siyasî bakımdan Kürt meselesindeki açılımların başarısına özlü katkıda bulunacaktır.

Sonuç olarak, Hükümetin Demokratik Açılımın TBMM'nde görüşülmesi için inisiyatif alması olumlu bir yaklaşımdır. Ancak, siyasi partiler arasındaki gerginlik, diyalogsuzluk, husumet ve kıyasiye mücadele ne yazık ki bu sorunda da kendini göstermiştir. Bu itibarla, iktidar ve muhalefetin, Türkiye'nin iç barışı, güvenliği, politik istikrarı açısından en önemli sorununu çözmeye yönelik bu açılımın uzun vadeli bir vizyonla ve partiler üstü bir yaklaşımla ele almaları beklenmektedir.

Bu meseleyi çağdaş bir demokrasi anlayışı içinde çözme iradesini ve gücünü ispatlayabilen bir Türkiye diğer sorunlarını da halletme yolunda büyük bir özgüven ve ivme kazanacaktır.

KÜRT SORUNUN ÇÖZÜMÜ İÇİN DEMOKRATİKLEŞME, SİYASİ VE SOSYAL DAYANIŞMA AÇILIMI (*)

Özdem Sanberk
E.Büyükelçi

Açılımın hassasiyeti

Kürt sorununun gayri askeri önlemlerle çözümü için Hükümetçe demokratik açılım adı altında bir süre önce başlatılan girişimler sorunun yurt çapında geniş ölçüde tartışılmasına yol açmıştır. Demokratik açılım toplumumuzun bazı kesimlerinin ve bazı siyasi partilerimizin sert eleştirilerine sebep olurken, kimi çevrelerde ihtiyatlı bir iyimserlik ve umut havası doğurmuştur. Bununla birlikte Kandil ve Mahmur'dan gelenlerin yurda girişi sırasında düzenlenen karşılamalar terör örgütü tarafından bir güç gösterisi haline dönüştürüldüğü izlenimi yaratmıştır. En azından toplumumuzun, terör mağdurlarının da dâhil bulunduğu geniş kesimlerince böyle algılanmıştır. Bu algı, açılımla yaratılan iyimserlik ve umut havasına ve en önemlisi girişimin meşruiyetine gölge düşürmüştür. Dönenler muhakkak ki bizimle beraber yaşamak istedikleri için geri gelmektedirler. Bu da tabii çok iyi bir gelişmedir. Ancak sürecin bundan sonraki aşamalarında benzeri taşkınlıkların meydana gelmesi halinde aynı algılamaların tekrar yaşanması kaçınılmaz olacağından girişimin devamının tehlikeye düşeceği gözden uzak tutulmamalıdır.

Evet, şiddetten bunalan ve yıllardır süren ıstırap ve gerginliklerden yorgun düşen Güneydoğu Anadolu'daki vatandaşlarımızın, bu açılımdan yararlanarak memleketine geri dönmek isteyen yakınlarını karşılarken sevinç göstermeleri doğal. Yurda dönen Kürt kökenli vatandaşlarımızın sevinci de doğal. Bu sevinç tezahürlerini, beraber yaşamak isteyenlerin sevinci olarak görmek doğru olabilir.

Bu hiç şüphesiz rasyonel bir değerlendirmedir. Ne var ki insanlar gibi toplumlar da her zaman rasyonel hareket edemez. Özellikle çok yakınlarını kaybetmenin acısını bütün sıcaklığı ile yaşayanların bu acılarını unutmalarını ve dönenlerin bayram sevincini paylaşmalarını beklemek gerçekçi olmaz. Toplumun bir bölümünün bu tepkileri gerçek hayatın sonucudur. Dağdan inenlerin yurda süklüm püklüm girmelerini beklemek nasıl gerçekçi değilse terör mağdurlarının gelenleri bağrına basmalarını beklemek de o derece gerçekçi olamaz. Özgürlüğe kavuşanlar özgürlüğün sorumluluk olduğunu unutmamalıdırlar.

Bu karşılamaları meydan okuyucu bir siyasi tavır koyma kisvesine dönüştürmek sorumlulukla bağdaşmaz. Hassasiyeti aşikar olan çok geniş bir kesimin sergilediği toplumsal öfke küçümsenemez. Açılımın hedefi güven, istikrar ve toplumsal barış ise, toplumun bir kesiminde öfke ve kızgınlık yaratarak bu hedefe varılamayacağı açıkça görülmektedir. Açılım devam edecekse sürecin bundan sonraki aşamalarında bu açılımdan yararlanacak vatandaşlarımızın tümünün sağduyulu davranmaları ve yetkili makamlarımızca toplumumuzun bütün katmanlarının duyarlılıkları gözetilmeli ve temel hukuk ilkeleri çerçevesinde gerekli önlemler alınmalıdır. Aksi takdirde bu açılımın başarı şansının daha başlamadan ortadan kalkacağı aşikârdır.

Açılımın sınırları

Demokratik açılım tartışmaları bazı sorunlar ortaya çıkarmasına rağmen aynı zamanda çözümün sınırlarını da belirlemiş ve aşırı beklentileri daha gerçekçi düzeylere çekmiştir. Tartışmalar nelerin olamayacağını ve nelerin olması gerektiği konusunda asgari bazı mutabakatların kalın çizilerle ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Bir ulus devlet olan Türkiye Cumhuriyeti'nin toprak bütünlüğü, üniter yapısı, milli birliği ve egemenliği ile laik ve sosyal devlet yapısında bir değişikliğin söz konusu olamayacağı bir kere daha ortaya çıkmaktadır. Her türlü

etnik yapılanma, dil, din ve cinsiyet farklılıklarının ötesine geçen yurttaşlık kavramının değiştirilmesi kabul edilemez.

Nelerin olamayacağı konusunda orta çıkan bir başka gerçek de Öcalan'ın Devletçe muhatap alınmasıdır. Öcalan seçilmiş bir siyasi lider değildir. Türkiye'deki Kürtlerin tamamını temsil iddiasının hukuki ve fiili dayanağı yoktur.[2] Bu nedenle Yaser Arafat, Nelson Mandela ve Gerry Adams gibi, hepsi seçimle gelen liderlerle yapılan benzetmeler tutarlı ve geçerli olmamaktadır. Aynı şekilde PKK da, Kürt vatandaşlarımızın çoğunluğunun desteğine sahip değildir. Bu örgütün tabanından oy alarak Meclise giren DPT'nin elde ettiği oy oranları ve Güneydoğu Sorununun Sosyolojik Analizi Raporu bu gerçeği kanıtlamaktadır.[3]

Kamuoyundaki tartışmalar ışığında, muhtemel bir çözümün ayrı bir etnik ulus olarak tanınmayı, egemenlik paylaşımını, etnik ulus temelinde kolektif kültürel hakları, federasyon veya konfederasyon tarzındaki yapılanmaları,[4] Türkler ve Kürtler arasında bir arada berberce yaşamayı değil yan yana ama ayrı yaşamayı öneren toplumsal ayrışmaya dönük *apartheid* tarzı politikaları, siyasi ve sosyo-kültürel yapılanmaları içeremeyeceği anlaşılmaktadır.

Çözüm için PKK'nın silah bırakması, çoğulcu demokratik hukuk devleti kural ve uygulamalarının geliştirilmesi,[5] açılımın barış dili kullanması, eşitsizlikleri, ayırımcılığı ve ötekileştirmeyi reddetmesi, birlikte yaşama kültürünü ve kurallarını teşvik etmesi[6] tartışmalarda üzerinde ortak asgari mutabakat sağlanan noktalardır.

---

[2] BİLGESAM, "Güneydoğu Sorununun Sosyolojik Analizi Araştırması", Ankara, 2009, s. 57. Araştırmada Kürt kökenli vatandaşlarımızın Abdullah Öcalan'a verdiği destek ancak %30'lar düzeyindedir.

[3] A.e.,s. 70. Araştırmada Kürt kökenli vatandaşlarımızın terörün yoğun yaşandığı illerde DTP'ye güveni %40, terörün daha az yaşandığı illerde %20 düzeylerinde olduğu görülmektedir. Abdullah Öcalan'a güven ise terörün yoğun yaşandığı illerde %21, terörün daha az yaşandığı illerde %6 düzeylerindedir.

[4] A.e.,s. 92. Araştırma Kürt kökenli vatandaşlarımızın ancak %10'unun bağımsızlık, %7'sinin federasyon talebinde bulunduğunu göstermektedir.

[5] A.e.,s. 70. Araştırmada Kürt kökenli vatandaşlarımızın Demokratik ve Kültürel hak talebi %41 düzeyindedir.

[6] A.e., s. 45. Araştırma Kürt kökenli vatandaşlarımızın %76'sının devlete aidiyet duygusuna sahip olduğunu ve %78'zinin birlikte yaşamak istediğini göstermektedir.

Tartışmaların önemi

Henüz çok yeni başlayan ve son derece gergin bir ortamda devam etmekte olan bu açılım sürecinin aksamalara uğramadan devam etmesini ve kökleri çok derinlere giden birikmiş sorunlarımızı süratle çözmesini beklemek geçekçi olmaz. Bununla birlikte konunun tartışma zeminine çekilmiş olması bile sorunun şiddet sarmalından uzaklaştırılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Sürecin şu veya bu nedenle kesintiye uğraması veya açılıma son verilmesi sorunların ve ıstırapların daha da artmasına neden olacaktır. Ayrıca bazı beklentiler yaratıldıktan sonra açılımın hiçbir sonuç vermemesi kutuplaştırmaları keskinleştirecektir. Esasen terör örgütünün ve onu destekleyenlerin temel amacı da Türkiye'nin zafiyetine sebep olan bu istikrarsızlık ve güvensizlik ortamının devam etmesidir.

Gerçekçi bir değerlendirme yapıldığında gayri askeri çözüm arayışlarının meyveleri yarın alınamaz. Ama bu süreç akamete uğratılmadan sürdürülebilirse çeşitli düşüncedeki vatandaşlarımızın kendi görüşlerini silahlara sarılmadan ifade edebildikleri ve tartışabildikleri bir siyasi ortam yaratılabilir. Böyle bir ortamda çözüme ilişkin bazı mutabakat alanları bulunması ve genişletilmesi mümkün olabilir.

Sorunun nedenleri

Kürt kökenli vatandaşlarımızın bir bölümü kendilerinin tüm Türk vatandaşlarına tanınan vatandaşlık haklarından tam anlamıyla yararlanamadıkları kanaatini taşımaktadır. Örneğin ana dil yasağı gibi bazı sınırlamalar bu vatandaşlarımızın bu tür şikâyetlerindeki haklılık payını doğrulamaktadır. Buna paralel olarak Kürt kökenli vatandaşlarımız arasında dışlanma, ayırımcılığa ve haksızlıklara maruz bırakılma ve ötekileştirilme gibi

olumsuz algılamaların yaygın olduğunu biliyoruz.[7] Ülkemizde demokrasimizin askeri müdahalelerle sık sık kesintiye uğramasından doğan sıkıntıların özellikle Kürt kökenli vatandaşlarımız için ciddi sorunlar yaratmış olduğu da bir gerçektedir.

Bütün bunların ötesinde Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde yüzyıllardır hakim olan Feodal yapılanmaların sökülüp atılamamasının yarattığı siyasi, sosyal ve ekonomik sorunlar. Özellikle işsizlik, yoksulluk, eğitimsizlik ve eşitsizlik en önemli sorun alanları olarak görülmektedir.[8]

PKK

Bir başka gerçek ise PKK terör örgütünün yarattığı ıstıraplardır.[9] PKK 1970'li yılların sonundan itibaren o dönemlerde SSCB'nin bir taşeron ülkesi gibi hareket eden Suriye'de yuvalanmış ayrılıkçı Marksist Leninist etnik bir terör örgütü olarak ortaya çıkmıştır. Zaman içinde başta Yunanistan olmak üzere çeşitli Avrupa ülkelerindeki kimi siyasi çevrelerden lojistik destek sağlayarak Türkiye'de terör faaliyetlerine kalkışmıştır.[10] Sovyetler Birliğinin dağılmasından ve Öcalan'ın yakalanmasından sonra Marksist Leninist kimliğini tedricen bırakan PKK kendisini radikal etnik Kürk milliyetçiliği çizgisine yerleştirmiştir. PKK bu gün ayrılıkçılığı terk ettiğini ima eden bir söylem geliştirmiştir. Bu söylem Türkiye'de büyük bir kitle için inandırıcı olmaktan uzaktır.

PKK'nın terör eylemlerini Türkiye'nin demokratikleşme çabalarına paralel olarak arttırması bilhassa dikkat çekicidir. Hatırlanacağı gibi örgüt 1984'te Eruh ve Şemdinli'de çok sayıda Kürt kadın ve çocukları katlettiği ilk

[7] BİLGESAM, a.g.e., s. 88. Araştırmada Kürt kökenli vatandaşlarımızın %39'u, "devletin yanlış uygulamalarını" PKK'ya destek verme nedeni olarak görmektedir.
[8] A.e.,s. 82. Araştırmada bölgedeki vatandaşlarımızın %74'ünün "işsizlik ve geçim sıkıntısını", %48'inin "eğitim sitemindeki yetersizlikleri" en önemli sorun alanı olarak görmektedir.
[9] A.e.,s. 82. Araştırmada bölgedeki vatandaşlarımızın %39'u "terörü" en önemli sorun alanı olarak görmektedir.
[10] A.e.,s. 58. Araştırmada bölgedeki vatandaşlarımızın %56'sı Abdullah Öcalan'ın dış güçler tarafından kullanıldığına inanmaktadır.

büyük kanlı terör eylemini Türkiye'de birinci Özal Hükümetinin demokrasiye adım attığı tarihlerde gerçekleştirmişti. Ayni şekilde 2004 yılında Türkiye Avrupa Birliği'nden müzakerelere başlama kararını elde etmesinden sonra, 1999'dan itibaren bıraktığı silahlı mücadele kararını geri almış ve bu kere Kuzey Irak'ta yerleştiği Kandil dağından ülkemizde terör eylemlerini bu güne kadar devam ettirmiştir. PKK'nın Kürt açılımı tartışmalarının kamuoyumuzda bütün yoğunluğu ile devam ettiği bu günlerde terör saldırılarını sürdürmesi ve erlerimizi şehit etmeye devam etmesi, terör örgütünün bu tür açılımlarla ilgilenmediğini ve silahlı şantaj eylemleri devam ettirerek, ülkedeki barışçı girişimlere karşı olduğunu kanıtlamaktadır.

PKK'nın sivil kurbanlarının büyük çoğunluğunu Kürt vatandaşlarımızın oluşturduğu unutulmamalıdır. Şiddetten beslenen PKK'nın, bütün terör örgütleri gibi korku ve dehşet salmak suretiyle taraftar toplama stratejisini amaçlayan eylemlerinden vazgeçmesi, bizzat kendisinin yok olmasıyla eşdeğer olacağından, örgütün Kürt vatandaşlarımız üzerindeki baskısının ve dolayısıyla siyasi etkisinin hissedilmeye devam edileceğini göz önünde tutmak gerekecektir. Bunun anlamı demokratik açılımının önündeki en büyük engelin PKK olmaya devam edeceğidir.

DTP

Öte yandan Türkiye'de 1989'dan beri genel seçimlere katılan ve Türk vatandaşlarına alternatif kimlik öneren DEP, HADEP, DTP gibi çeşitli adlardaki siyasi hareket, 2007'den bu yana TBMM'de temsil edilmektedir. Bu hareket PKK'yı bir terör örgütü olarak kabul etmemekte, barış sözcüğünü dilinden düşürmezken, şiddeti kınamamakta ve fiilen PKK'nın ve bu terör örgütünün lideri Öcalan'ın görüşlerini yansıtmaya özen göstermektedir. Radikal Kürt milliyetçiliği platformunda hareket eden DTP, söylemde barışçı bir dil kullanmasına rağmen fiiliyatta, demokratik açılıma karşı ikircikli tavırlar

sergilemektedir. DTP, Güneydoğu Anadolu'da tamamen hakim olamadığı Kürt seçmen tabanını PKK'nın saldığı korku ve tehdit yoluyla genişletmek için örgütle eşgüdüm içinde hareket etmektedir. Örgüt'ün bir yandan zaman zaman ateşkes ilan ederken bir yandan ilan ettiği bu ateşkes ilanlarını sayısız kereler ihlal etmesi, bu konuda net bir tavırlar sergilemeyen DPT'nin ülkede istikrarsızlık ve güvensizlik yaratma kartını oynamasını kolaylaştırmaktadır.

DTP Milletvekilleri Türkiye'deki Kürtlerin temsilcisi olmak iddiasıyla siyaset yapmaktadır. Adı geçen parti, sözcüleri seçim konuşmaları sırasında seçmenleri üzerinde, "*DTP ye oy vermeyen Kürt değildir"* şeklinde demokratik olmayan baskılar uygulamaktadır. Şimdiye kadar yapılan seçimlerin hiç birinde Türkiye'deki bütün Kürtlerin temsilcisi olmak iddialarını doğrulayacak oranda oy sağlayamamıştır.[11]

2009 mahalli seçimlerinde, Kürt kökenli seçmenlerin sadece 2 milyon iki yüz bini oylarını DPT'ye vermiştir. Geri kalan Kürt kökenli vatandaşlarımız ise oylarını başka partilere yönelterek kendi geleceklerini ülkenin tüm vatandaşlarıyla paylaştıklarını ortaya koymuşlardır. Dolayısıyla demokrasinin işlemesi, PKK'nın veya DPT'nin bütün Kürtler adına konuştuğu iddialarını yalanlamaktadır. Bununla birlikte bu partinin Kürt kökenli vatandaşlarımızın hatırı sayılır bir bölümü üzerinde etkili olduğu bir vakıadır.

DTP, PKK'nın bir nevi paravan siyasi kuruluşu olarak işlev görmektedir. DPT'nin, aksini iddia eden söylemlerine rağmen, uzun vadede nihai stratejisi, aynen PKK gibi ayrışma ve ayrı devlettir. Bu stratejinin mevcut iç ve dış koşullar altında gerçekleşmesinin imkânsızlığı muvacehesinde PKK ayrı devlet hedefinden vazgeçtiğini açıklamakta ve Öcalan zaman zaman demokratik cumhuriyet adı altında, içeriği belli olmayan fakat ayrı ulus ve egemenlik paylaşımı gibi radikal öneriler içeren projeler ortaya atmaktadır.

[11] BİLGESAM, a.g.e., s. 70. Araştırmada Kürt kökenli vatandaşlarımızın terörün yoğun yaşandığı illerde DTP'ye güveni %40, terörün daha az yaşandığı illerde %20 düzeylerinde olduğu görülmektedir.

DTP ise buna paralel olan ve barış, demokrasi, insan hakları gibi siyaseten doğru bir üslup çerçevesinde temel amaçlarını muğlâk bırakan bir gündem izlemektedir. PKK politik alandaki gelişmeleri bu çizgide tutarken silahlı faaliyetlerini ve şiddeti sürdürmekte ve eylemlerinin devam etmesine mazeretler arayan bir tutum sergilemektedir. Örneğin, PKK eylemlerinin nedenin TSK'nin operasyonlarına ara vermemesi olduğu, PKK'nın saldırılarını kendini korumak için yaptığı veya örgütün merkezinden kopuk hareket eden yerel kadrolarının sorumlu olduğu gibi söylemler kullanmaktadır. Oysa vazgeçmediği şiddet ortamı Türkiye'deki kutuplaşmaları keskinleştirmekte ve siyasi havanın gerginleşerek ülkenin istikrarsızlaştırılmasına sebep olmaktadır.

DTP'nin bir Türkiye partisi olması yolundaki beklentiler ise gerçekçi değildir. DTP radikal Kürtçü kesimler düzeyinde bir boşluğu doldurmaktadır. Eğer bu parti bir Türkiye partisine dönüşürse fiilen başka bir parti bu boşluğu dolduracak ve etnik siyaset yapmaya devam edecektir. Zira ülkede etnik siyaset talep eden bir tabanın varlığı görmezden gelinemez.

Strateji

PKK şiddetten ve DTP de, bünyesindeki farklı görüşlere rağmen, dolaylı ve dolaysız kışkırtıcı tutumlardan vazgeçmemektedir. Bunun anlamı söylem düzeyinde taraftar göründükleri açılım sürecini fiiliyatta akamete uğratmak sonucundan başka şey doğurmamaktadır. Her iki oluşum da bu strateji ile içeride ve dışarıda kaybettikleri desteği yeniden kazanabilmek için inisiyatifi elde bulundurmayı hedeflemektedir. Devleti özgürlükleri sınırlandırmaya teşebbüs etmesi ve kısıtlı siyasi uygulamalara geri dönmesi beklentileri arasındandır. Çünkü devletin böyle bir tutumu kendilerinin devlete karşı mücadelelerinde içerde ve dışarıda kaybettikleri meşruiyeti onlara yeniden kazandıracak bir gelişme olur. Terör örgütü ve DTP, barış adına yaptıklarını ileri sürdükleri eylemler ve izledikleri politikalar ile yalnız sıradan vatandaşların huzur ve

güvenliğini, Türkiye'nin istikrar ve toprak bütünlüğünü değil, aynı zamanda ülkedeki demokratikleşme çabalarını da hedef almaktadır.

Terör örgütü kendi radikal taleplerini devletle doğrudan müzakere etme amacına ulaşmadan silahlarını bırakmayacaktır. Bu amaçla Kürtçe öğrenimi, TV yayınları, yerleşim yerlerinin eski adlarının iadesi gibi yumuşatıcı ve gerginlikleri azaltıcı önlemlerle ilgilenmemektedir. PKK önce devletin kendisiyle doğrudan müzakere etmesini, başka deyişle devletin örgütü muhatap almasını hedeflemekte ve silahlı şantaja bu sebeple devam etmektedir. PKK'nın şiddeti sürdürerek siyasi süreç içindeki fiili durumunu hukuki muhatap haline dönüştürme peşinde olduğu açıktır. PKK'nın şiddete başvurarak sürdürdüğü bu tutumu DTP ise siyasi düzlemde izlemektedir.

Devlet'in ise açılıma muhteva kazandırabilmek ve bunu hayata geçirebilmek için ilk başta örgütün silahsızlandırılıp tasfiyesi gereğini düşündüğü bellidir. Mayınlar patlamaya devam ederken barıştan bahsedilmesi anlamsızdır. Çözüm ancak şiddetten arınmış bir ortamda gerçekleşebilir.

Seçim barajının indirilmesi

Askeri yöntemler dışında sürecin önünü tıkayan bu şiddet sarmalından kurtulabilmek için örgütün silahlı mücadele stratejisine son vermesini sağlayacak siyasi koşulların yaratılması gerekir. Bunun yolu da, katılımcı Parlamenter demokrasinin gereği olan çoğulcu siyasi ortamda ülkedeki seçim barajının makul düzeylere düşürülmesidir. Seçim barajının düşürülmesi Kürtler içinde DTP'nin tekelini ortadan kaldırır. Böylece bir yandan radikal Kürt kesimler içinde çeşitlilik ve söylem çoğulculuğu sağlanırken aynı zamanda radikal görüşlerin Parlamento çatısı altında, meşru ortamlarda ifade edilmesi yolu açılır. Parlamentoya giremeyen radikal görüşler yer altına girer. Orada güçlenir ve şiddete dönüşür. Parlamento ise radikal görüşleri tartışmaya açar halkın tamamının yargısına sunar ve zaman içinde bu tür görüşleri

marjinalleştirir. DTP'nin, TBMM'de temsil edilmesi bu nedenle kritik derecede önemlidir. Meclis dışında ve gayri meşru düzlemde faaliyet gösterecek olan ayrılıkçı ve radikal bir parti oy tabanını daha kolay genişletir ve güç kazanır. İstikrarsızlık ve güvensizlik ortamına daha direkt ve daha etkin katkı yapma kapasitesine kavuşur. Demokratik bir sistemde, aşırı görüşler dahil bütün görüşlerin Parlamentoda temsil edilmesi doğaldır. Parlamentolar bunun için vardır. Dolayısıyla terör örgütünün paravan kuruluşu olsa dahi, üyeleri şiddete doğrudan bulaşmamış bir siyasi partinin, yerel ve genel seçimlere katılması ve mahalli idarelerde ve TBMM'de siyaset yapması ülkede istikrarsızlığı sınırlar. DTP siyasi faaliyetlerini TBMM çatısı altında ve öteki meşru düzlemlerde geliştirebildiği ölçüde bu partinin orta ve uzun vadede PKK ile arasında mesafeler belirmesi kaçınılmaz olur. Önce silah bırakılması mı, yoksa hakların tanınması mı sarmalından kurtulmanın yegâne yolu çoğulcu demokratik kuralların işletilmesidir.

Seçim barajı düşürüldüğü ölçüde de aşırı unsurların meşru düzlemde siyaset yapma olanağı artacağından terör örgütü zaman içinde yalnızlaşır. DTP bunu bilmekte ve ülkede siyasi istikrar ve güvenliğin güçlenmesine yardımcı olmayarak, aksine istikrarsızlığı teşvik ederek, stratejisini PKK'nın izole edilmesi tehlikesini savuşturma hedefine kilitlemektedir. DTP'nin 22 Temmuz 2007 genel seçimlerinden sonra, Güneydoğu'da AKP'ye karşı zemin kaybetmesini müteakip TBMM'de hemen radikalleştiği, ilk icraat olarak Öcalan'ın İmralı'daki koşullarını dile getirdiği ve PKK'nın da eş zamanlı olarak bölgede terör eylemlerini artırdığı hatırlanacaktır.

Bu görüşler ışığında, Kürt Milliyetçiliği yapan siyasi görüşlerin daha radikal cephelere sürüklenerek barışçı çözüm önündeki onarılmaz engeller haline gelmesini önlemek amacıyla, Hükümetin Kürt açılımının bir adımı olarak seçim barajını düşürmesi atılacak adımlar arasında demokratik ve isabetli bir başlangıç olur.

Çözüm bütün vatandaşları hedef almalı

Bulunacak çözümün hiç şüphesiz sırf Kürtleri değil aynı zamanda bütün vatandaşlarımızın onayına mazhar olması beklenecektir. Sırf tek bir etnik grubu tatmin edecek bir çözümün ülkede huzurun sağlanmasına yeterli olacağını sanmak gerçekçi değildir. Evet, Kürt kökenli vatandaşlarımızın önemli bir bölümü haksızlıklara uğradıkları kanaati taşımaktadır. Bu kanaatin değiştirilmesinin yolu Kürt kökenli vatandaşlarımızın çoğunluğunun ne istediklerinin anlaşılmasından ve bu isteklerinin karşılanması olanaklarının araştırılmasından geçer.

Ayrıca vatandaşlarımızın bulunacak çözümü kendilerine bir dayatma olarak algılamamaları barış, istikrar ve huzur için olmazsa olmaz bir koşuldur. Bu girişimin başarısının bir diğer temel koşulu ise hassasiyeti belli olan bu sürece toplumumuzun bütün katmanlarınca mümkün olduğu kadar geniş katılım ve destek sağlanmasıdır. Geniş katılım ancak açılımın muhatabının şu veya bu etnik grup değil halkın tamamı olması ile sağlanabilir. Bunun sonucu olarak çözümün karara bağlanacağı yer de halkın tamamını temsil eden TBMM olmalıdır.

Kimlik Siyaseti, Etnik Haklar, Kolektif Haklar, Çok Kültürlülük, Anayasal Vatandaşlık

Kürt kökenli vatandaşlarımızın önemli bir bölümü ile bazı değerli siyaset bilimcilerimiz ve yorumcularımız, zaman zaman etnik kimlik siyasetini, çok kültürlülük modelini, anayasal vatandaşlığı veya grup haklarını bu soruna çözüm yolları olarak dile getirmektedirler. Sorunun çözümü için ileri sürülen bu kavramlar nazariyatta, bilhassa belli bir optikten bakıldığında ne kadar cazip görünürse görünsün, Kürt kökenli olmayan vatandaşlarımızın büyük çoğunluğu tarafından kabul edilmez öneriler olarak algılanmaktadır.

Etnik kimlik ve çok kültürlülük farklı etnisitelere ve farklı kültürlere siyasi kimlikler bahşedilmesini ima eder. Kimlikler ve kültürler arası rekabet ve çatışmaların koşullarını barındırır. Kolektif kültürel haklar grup içerisinde baskıcı bir potansiyel saklar. Dolayısıyla huzur ve istikrar için yeterli güvence oluşturamaz. Tarihi ve duygusal bir arka plandan mahrum olan ve sırf rasyonel bir hukuksal bağ olan Anayasal vatandaşlık kavramı ise, geçmişi derinlere giden ve güçlü kültürel geleneklere sahip toplumlarda ortak kültürel paydaşların ürettiği toplumsal kaynaşma ve dayanışmayı sağlayamaz. Grup hakları, aynı grup içerisine aykırı görüş taşıyan bireylerin haklarının ve ifade özgürlüklerinin gerçek hayatta nasıl güvence altına alınacağı sorununa tatminkâr yanıtlar veremez.

Öte yandan TBMM'de temsil edilen muhalefet partilerimizin bu kavramlara ilişkin tavırları açıktır. Bu nedenle bu kavramlara dayalı önerilerin pratikte tatbik kabiliyeti bulunmamaktadır. Ortak kabul koşullarını barındırmayan önerilerin ön plana çıkarılması toplumumuzun kimi kesimlerinde dayatma olarak algılanmaktadır. Dolayısıyla ülkede huzur ve güvenliğe katkı sağlayacak çözüm hedefine ulaşılmasına yardımcı olmamaktadır.

Etnik değil demokratik düzen

Ortak kabulün koşulları etnik çözümlerde değil, hukukun üstünlüğü temelinde katılımcı, çoğulcu ve özgürlükçü bir demokratik düzen içinde bir araya getirilebilir. Toplumsal uzlaşmayı sağlayacak olan unsur demokrasinin güçlendirilmesinde ve derinleştirilmesinde bulunabilir. Demokratik düzenin hayata geçirilmesi, şu veya bu etnik gurubun iznine değil, topumun tamamının iradesine bağlıdır. Türk toplumunun iradesi ise, TBMM'de temsil edilen siyasi partilerde ifadesini bulmakta ve bu irade çoğulcu Parlamenter demokrasi olarak tecelli etmektedir.

Çözüm bir kimliğin veya bir kesimin özgürlüğünün yüceltilmesiyle değil hukukun üstünlüğüne dayalı çoğulcu, çağcıl demokratik Hukuk Devleti koşullarının geliştirilmesiyle mümkün olabilir. Bu koşulların geliştirilmesi haliyle kısa dönemli bir hedef olamaz. Bu nedenle sorunun kısa sürede çözülmesi beklenmemelidir.

Kendini farklı kimliklere sahip gören ve görmeyen tüm vatandaşların hak ve özgürlükleri ancak başkalarının haklarına saygıyı da ima eden hukukun üstünlüğü ilkesiyle güvence altına alınabilir. Hukukun üstünlüğüne dayalı bir demokratik sistemde bireylerin hak ve görevlerini, bu bireylerin kendi yaptıkları yasalar belirler. Etnik kimlikler, inançlar veya ideolojiler bireylerin haklarını belirlemez. Etnik kimliklerin, inançların ve ideolojilerin siyasal düzleme taşınması, insanları topluca bir bütün olarak bir etnik otoriteye, ilahi bir iradeye veya ortak ideolojik dayatmalara tabi kılar.

Bir hukuk devletinde bireyin bir kimlik grubuna ait olma hakkı, inanma hakkı veya kendini bir cemaate veya bir ideolojiye ait görme hakkı engellenemez. Ancak o bireye tanınan kimlik grubuna ait olma, inanma, bir cemaate veya ideolojiye mensup olma hakkı, başka bireylerin o kimlik grubundan olmama, inanmama, o cemaate ait olmama veya o ideolojiyi paylaşmama hakkına saygı gösterilmesi zaruretini de içerir. Mensup olunan veya olmak istenen etnik grup, dini cemaat veya ideoloji, bir hukuk devletinde evrensel uygarlıkça kabul gören birey haklarını ve kamu düzeni standartlarını çiğneyen kuralları veya uygulamaları barındırmamalıdır. Bunun ötesinde, hukukun üstünlüğüne dayalı bir toplumda yasalar ve gerekçeleri nasıl serbestçe sorgulanıp tartışılabiliyorsa, etnik gurupların, cemaatlerin ve ideolojilerin dayandıkları inançların, kuralların ve uygulamaların gerekçe ve saiklerinin de serbestçe sorgulanabilmesi ve tartışılabilmesi gerekir. Hukuk devletinde şeffaflık ve hesap verilebilirlik etnik yapılanmalar, cemaatler ve ideolojik kuruluşlar için de geçerli ilke ve kurallardır.

Bireyin özgür iradesi

Aynı şekilde hukukun üstünlüğüne dayalı bir toplumda bireyler kendi etnik, dini, mezhepsel veya ideolojik kimliklerini kendileri tayin eder ve bu kimliklerini ve bunun sembollerini siyasi, kültürel veya toplumsal alanda serbestçe ifade etmekte özgür olurlar. Özümsenmiş bir liberal demokraside bireyin veya birey gruplarının kendi gönüllü iradeleriyle herhangi bir etnik, dini ve ideolojik kimliği benimsemeleri veya bu kimlikten vazgeçmeleri, bir dini cemaate veya bir laik gruba ait olma hakları ve ayni zamanda bu cemaati veya grubu terk edebilme hakları engellenemez.

Dayatma kabul edilemez

Bireyler kendi özgül kimliklerini başkalarına dayatmak isterlerse o zaman temel hak ve özgürlükleri çiğnemiş olurlar. Örneğin, yukarıda değindiğimiz gibi, DTP'nin bir temsilcisinin son seçimlerden önce etnik tabanına hitaben yaptığı konuşmada DTP'ye oy vermeyenlerin Kürt sayılamayacağı çağrısında bulunması bir kimlik dayatmasıdır ve demokrasi ilkeleriyle bağdaşmaz. Ayni şekilde ülkemizde Türk kavramının ortak bir vatandaşlık bağı anlamı yerine, etnik kimlik olarak görülmesi veya gösterilmesi, Cumhuriyetimizin temel taşlarından biri olan ayırımcılığı reddeden ortak yurttaşlık bağının bir nevi kimlik dayatmasına dönüşmesi veya en azından böyle algılanmaya başlaması sonucunu doğurmuştur. Buradaki yanlışın, uygulanan kimi politikalarda değişiklikler yapılarak ortadan kaldırılması gerekir.

Çağcıl demokrasi

Hiç şüphesiz her ülkede ve her toplumda farklı etnik aidiyetler, güçlü dini inançlar, mezhepler, gelenekler, örf ve âdetler bulunur ve bulunmaya da devam edecektir. Türkiye gibi tarihi kökleri çok derinlere inen 70 milyonluk bir nüfusun yekpare bir halk kitlesinden oluştuğunu ve herkesin tek düşünceye, tek

kültüre tek dine, tek ideale, tek hassasiyete, tek dile, tek kimliğe sahip olabileceğini düşünmek mümkün olamayacağı gibi böyle bir durumu temenni etmenin de abes olacağı açıktır. Aksine insanlığın yaratıcılığını, zenginliğini ve uygarlığını çoğulculuk ve farklılıklar oluşturur. Bu nedenle farklılıkları ortadan kaldıran değil, bir arada yaşatabilen ve ötekileştirme tuzağına düşürmeyen sağlıklı bir demokratik ortamın oluşturulması gerekir.

Türkiye özelinde böyle bir demokratik düzen, Türk veya Kürt kimliği gibi belli bir etnik kimliğin tekelinde kurulamayacağı gibi Sünni veya alevi gibi belli bir mezhebe, inanca veya herhangi bir dogmaya, siyasi ideolojiye veya ideale imtiyaz tanıyarak kurulamaz.

Özgürlük alanlarının genişletilmesi

Kimlik, inanç veya ideoloji temelinde kurulmak istenen bir toplum düzeni, farklılıkların barış içinde bir arada yaşamalarına ve birbirlerine esin kaynağı olabilmelerine imkân vermez. Başka deyişle, böyle bir düzen Kürt sorununun çözümü için uygun değildir. Bu sorunların köklü çözümü ancak sosyal içerikli demokratik bir hukuk devletinde gerçekleşebilir. O zaman herkesin kendi aidiyet duygusunu kendi anlayışına göre, yine kendisi tanımlayacağı ve başkasına dayatamayacağı için Türk kimliği veya Türkiyelilik kimliği gibi tartışmalar, Alevi veya Sünni gibi ayırımlar pratikte önemini geniş ölçüde yitirecektir.

Siyasi tercih çoğulculuğu

Farklı kültür ve kimliklerin birbirlerini ötekileştirmeden barış içinde yaşayabilmeleri, münhasır kimlik gettoları yaratmaktan değil, bireylerin siyasi tercihlerini serbestçe kullanabilecekleri seçeneklerin sayısının arttırılmasından geçer.[12] Bu da ancak Türk veya Kürt gibi şu veya bu etnik kimliğe (veya

[12] Alain Touraine, Un nouveau Paradigme: Pour comprendre le monde d'aujourd'hui, Paris: Fayard, 2005. ("Bugünün Dünyasını Anlamak İçin Yeni Bir Paradigma, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2007.)

kültüre) Alevi veya Sünni gibi şu veya bu mezhep kimliğine imtiyaz veya öncelik tanımayan demokratik hukuk devleti ile mümkün olabilir. Başka deyişle insanlar ancak demokratik hukuk devleti ve liberal demokrasi sayesinde kimlikleri, inançları veya idealleri arasında bir hiyerarşiye tabi olmadan, birbirlerinin farklılıklarına ve evrensel ölçütlere göre kabul gören bir kamu düzeni kurallarına saygı göstererek barış içinde yaşarlar, aralarında dayanışmayı ve kendi yaşamlarında da yaratıcılıklarını gerçekleştirebilirler.

Türklere ve Kürtlere eşit olarak tanınan evrensel haklar

Kürt kökenli vatandaşlarımız, PKK terörünün dayatmalarından ayrı olarak, şimdiye kadar gerçek yaşamlarında sahip olamadıkları ana dillerini özgürce kullanmak gibi bir kısım somut haklarının kendilerine verilmesini istiyorlar. Bu istekleri muhakkak ki meşru isteklerdir ve Devlet tarafından muhakkak karşılanması gerekir. Bu ortak kabulün koşullarının gerçekleştirilmesi, birçok kez tekrar ettiğimiz gibi, 21. Yüzyılda insan uygarlığının ulaştığı evrensel çoğulcu demokrasi hedefine ulaşılmasıyla mümkün olur. Ancak bu hedefe erişilmesi ile Türklere ve Kürtlere aynı evrensel hakların verilmesi sağlanabilir ve bu hakların serbestçe kullanılması güvence altına alınabilir.

Demokratikleşme süreci içinde adımlar atan bir Türkiye'de, Kürt vatandaşlarımıza şimdiye kadar yararlanamadıklarını düşündükleri hakların verilmesi, onların etnik bakımdan Kürt olmaları sebebiyle değil, Türk vatandaşı olmalarından kaynaklanan eşitlik ve özgürlüklere doğal olarak sahip olmalarından kaynaklanacaktır. Bu haklar kendilerine kolektif etnik haklar olarak değil, etnik kökeni ne olursa olsun her Türk vatandaşının serbestçe kullanması gereken bireysel evrensel haklar olarak tanınmalıdır. Kürt vatandaşlarımız o zaman kendini Kürt saymayan diğer tüm vatandaşlarımızla aynı etnik zeminde değil fakat aynı demokratik zeminde buluşabileceklerinden

karşılıklı anlayış ve dayanışma yollarının açılması mümkün olacaktır. Esasen Cumhuriyetimizin temel taşları arasında yer alan vatandaşlık anlayışı da bu ilkeden hareket eder.

Aslında 20. yüzyılın ilk çeyreğinde, çağının çok ilerisinde bir özgürlük ve eşitlik taşıyan ve ayırımcılığı reddeden vatandaşlık kavramı uygulamalarının, kökeni ne olursa olsun Türk vatandaşlarının büyük bir kısmının, gerçek yaşamlarında somut haklardan yararlanmalarına her zaman olanak vermediği ve bu yüzden de vatandaş devlet ilişkisinin uzun yıllardır büyük yara aldığı ve bir bölüm vatandaşlarımızı da küstürdüğü sır değildir. Haksızlıkların, gerginlik ve kutuplaşmaların büyük kısmı da bu tür yanlış uygulamaların sonucu olmuştur.

Kürtçe ifade özgürlüğü etnik özgürlük değil, sivil özgürlük

Çağcıl bir çoğulcu demokraside ana dillerin dışında resmi bir dilin mevcudiyeti doğaldır. Ama resmi dilin dışında başka bir dille ifade özgürlüğü, toplantı ve gösteri yapma özgürlüğü bulunması da doğaldır. Fakat bu özgürlükler sırf bir etnik gruba tanınan bir imtiyaz değil, tüm yurttaşlara verilmiş haklardır. Örneğin ülkemizde,... *Kürtçe ifade özgürlüğü, Kürtçe öğrenme hakkı, Kürtçe toplantı ve gösteri yapma hakkı*, bir kere daha tekrar edelim ki, sırf Kürt kökenli vatandaşlarımızın değil, her Türk vatandaşına açık haklardır. Bu özgürlükler bu şekilde anlaşıldığı ve tatbik edilebildiği zaman hukukun üstünlüğü sağlanmış olur. Demokratik bir hukuk düzeninde, bir etnik gruba ilişkin hak ve özgürlükler o gruba çok kültürlülük temelinde kolektif bir imtiyaz olarak değil, eşit olarak herkese açık bir hak olarak tanınır. Başka deyişle Türkiye'de Kürt kimliğine ilişkin haklar ve özgürlüklerin sırf Kürt kökenli vatandaşlarımız tarafından kullanılması gereken hak ve özgürlükler olarak değil, evrensel değerler temelinde bütün Türk vatandaşlarına açık hak ve özgürlükler olarak tanınması ve uygulanması halinde demokratik açılım gerçekleştirilmiş olur. O zaman evrensel ve çağcıl hukuk ilkeleri çerçevesinde,

Türklerin ve Kürtlerin büyük çoğunluğunun kabul edebileceği öneriler doğrultusunda Kürtlerin istekleri karşılanabilir, ulusal barış ve huzura katkı sağlanabilir.

Bu kapsamda, talep eden köylere eski isimleri iade edilmeli, siyasi partiler kanununun 81. maddesinde değişiklik yapılarak propaganda, miting, pankart, levha, broşür ve beyannamelerde Türkçeden başka dil kullanabilmesine izin verilmelidir. Pilot bölgelerde isteyenin anadilini (Kürtçeyi) seçmeli ders olarak almasına imkân sağlanmalı. Uygulamada olumlu gelişmeler gözlendiğinde pilot bölgelerin sınırları genişletilebilmelidir. Kurulacak enstitülerde ülke içinde konuşulan dillerle ilgili bölümler (Kürt Dili ve Edebiyatı gibi) açılmalı ve kültürel araştırmalar yapılmalıdır. Ülke içinde konuşulan dillerle ilgili (Kürtçe) yayın yapacak özel TV kanallarının kurulmasına imkân sağlanmalıdır. Cezaevlerinde Türkçe bilmeyen tutuklu yakınlarının anadiliyle (Kürtçe) konuşmalarına izin verilmelidir.

Toplumsal barış

Kürt vatandaşlarımızın talep ettiği haklar her Türk vatandaşının serbestçe kullanması gereken bireysel evrensel haklar olarak tanındığı zaman, Cumhuriyetimizin temel esaslarından birini oluşturan ve her türlü ırk, dil, din ve cinsiyet ayrımının ötesine geçen ve ayırıcılığı reddeden vatandaşlık kavramı da doğru olarak uygulanmış olacaktır. Bunun sonucu olarak toplumumuzda Cumhuriyetimizin kuruluş mantığının muhafazasına haklı hassasiyet gösteren çevrelerin bu duyarlılıkları ve sadakat duyguları dikkate alınarak barış yönünde gerçek demokratik bir adım atılması mümkün olacaktır.

Bu bağlamda şehit ve gazi ailelerinin hassasiyeti dikkate alan ve vatandaşların yerel ihtiyaçlarının karşılanmasını kolaylaştıran yerinden yönetim sistemlerine kapalı olmayan üniter ulus devlet yapısı korunmuş olacaktır. Anayasa'nın değiştirilemeyecek maddeleri açılım sürecinin sınırlarını

belirleyecek ve birleştirici öğelerin çağdaş değerlerle bağdaştırılması sağlanacaktır.

Toplumsal barışı sağlama çerçevesinde bilhassa Doğu ve Güneydoğudaki gençlerimize yönelik olarak sivil eğitim program ve faaliyetleri düşünülmelidir. Devlet ve sivil toplum örgütleri vasıtasıyla hazırlanacak ve uygulanacak bu faaliyetlerin gelecek perspektifinde hukukun üstünlüğü ve birleştirici ortak çağdaş değerleri içermesi, İstanbul, Ankara ve İzmir şehir merkezleri ile müzelerin gezilmesi gibi kültürel faaliyetleri kapsaması yararlı olacaktır. Ayrıca köye dönüş projesine daha fazla destek sağlanması, taş atan çocuklarla ilgili yasal düzenlemelerin gözden geçirilmesi gibi teknik konuların uzmanlarca süratle ele alınması muhakkak ki yararlı olacaktır.

Feodal düzene son verilmesi

Bütün bunların ötesinde en önemli konu; *"Güneydoğu bölgemizde yüzyıllardır var olan feodaliteye son verilmesi"* zorunluluğudur. Feodalite ve töreleri, devletin ve adil bir yönetimin halka inmesine geçit vermemektedir. Feodalite devletle yoksul kitleler arasında yüzyıllardır bir kale gibi yükselmiştir. Bundan da en çok kadınlar ve çocuklar zarar görmektedir. Bölgenin gençleri, yaygın işsizlik ortamı içinde, bu düzenden kurtulabilmenin en kolay yolunu dağa çıkmakta, sosyalleşebilmenin yolunu ise örgüte katılmakta görmektedirler.[13] Gençlerin kendilerine örnek alacakları bir *rol model* ne yazık ki yoktur. Bu ortamı sürdürmek hiç şüphesiz PKK'nın işine gelmektedir. Terör örgütünün yollar ve barajlar gibi alt yapı yatırımlarını engellemesi, iş makinelerini yakması, bölgeye yatırım yapmak isteyen özel girişimcilerin cesaretini şiddet tehditleriyle kırması, yoksulluk, eğitimsizlik ve umutsuzluk

[13] BİLGESAM, a.g.e., s. 86. Araştırmada bölgedeki vatandaşlarımızın %71 gibi büyük bir bölümü "işsizliği" PKK'ya katılma ve destek verme nedeni olarak görmektedir.

ortamını sürdürerek dağ kadrolarını beslemekten başka bir amaç taşımamaktadır.

Yıllarca feodal düzen, terör ve kötü yönetim kıskacında kalan yoksul ve eğitimsiz kitleler feodalitenin beli kırılmadan kendi varlıklarından sorumlu bireyler haline gelemez. Feodal yapıdan gelen insanların kendi haklarının bilincinde hukuk özneleri haline gelmeleri için adil yönetimin halka erişmesi gerekir. Adil bir yönetim altında gerçek anlamda bir eğitim seferberliği yapılır. Topraksız köylülere, belki hazine arazilerinden başlayarak toprak verilmesi de dahil, istihdam temelli yatırım ve ekonomik kalkınma stratejileri izlenebilir. Kendi geleceğini kendileri tayin etme kapasitesine sahip sorumlu bireylerin zaman içinde yetişmesi mümkün olabilir. Bir toplumda sorumlu bireyler azsa, birey temelli çoğulcu demokrasi kültürünün serpilip gelişmesi ve yerleşmesi zor, zahmetli ve belki imkânsız olur.

Demokrasi yalnız demokratlarla yapılmaz. Bütün demokratik toplumlarda demokrasiyi bilmeyen, hatta reddeden insanlar vardır ve var olmaya devam edecektir. Demokratik kuralların işletilmesi için bireylerin demokrasiyi öğrenmeleri ve içselleştirmesi beklenecek olursa demokrasi asla hayata geçirilemez. Hiç bir demokratik ülkede demokrasinin uygulanması için önce halkın olgunlaşması beklenmemiştir. Bireylerin demokrasiyi öğrenme süreciyle demokrasinin uygulanma süreci birbiriyle paralel gelişir. Demokratik bir ülkede demokrat olmayanlar da demokratik kurallara uymak durumundadır. Demokrasi uygulandıkça demokratların oranı da artar. Bu nedenlerle Güneydoğuda başta güvenlik, adil yönetim, istihdam ve eğitim stratejilerine paralel olarak demokrasisin gerçek hayatta uygulanmasını sağlayacak ve kadın erkek eşitliği, sivil toplum, katılımcılık, çoğulculuk, insan onuruna saygı gibi demokratik uygulamaların niteliğini daha fazla geliştirecek ve güçlendirecek önlemlerin alınmasının da düşünülmesi ve bu önlemlerin yürürlüğe konması demokratik açılımın başarı şansını arttıracaktır. Bu yalnız merkezi hükümete düşen bir görev

değildir. Yerel yönetimlerin ve en önemlisi siyasi partilerimizin hepsinin ve bütün bir sivil toplumun ve mesleki kuruluşlar manzumesinin sorumluluğunu gerektiren bir hedeftir.

Yukarıda da belirttiğimiz gibi bu önlemler kısa vadede sonuç verecek önlemler değildir. Bunlar yapısal önlemlerdir. Bu tür yapısal önlemlerin hazırlanması ve uygulanmasının orta ve uzun vadeli stratejiler içinde düşünülmesi, ara hedeflerin saptanması ve aşamalarla, tedricen hayata geçirilmesi gerekir.

Nüfus

Öte yandan Güneydoğuda hızlı nüfus artışının önlenmesi de büyük önem taşımaktadır. Bölgenin demografik yapılanmasının özelliği bu yöremizde bilinçli yatırım politikaları uygulanmasını gerektirmekte ve özellikle Medeni Kanunun daha özenle uygulanmasını gündeme getirmektedir. Hiç şüphesiz demografik önlemlerden sonuç alınması da uzun vadeli bir hedeftir. *Güneydoğu Sorununun Sosyolojik Analizi Raporu* kırsal alanda nüfusun azaldığını ve bölgede sosyalleşme ve eğitim düzeyinin süratle yükseldiğini göstermektedir. Ayni rapor eğitim düzeyi yükseldikçe çocuk sayısının azaldığını da teyit etmektedir. Bunlar hiç şüphesiz olumlu gelişmeler ve bir önceki paragrafta değinilen eğitim konusunun önceliğine işaret etmektedir.

Af

Toplumsal barışı sağlayacak öğelerden biri de hiç şüphesiz af meselesidir. 30 yıldan beri büyük ıstıraplara sebep olan terör kurbanlarının acıları toplumun tümünde tazeliğini muhafaza ettiğinden, bu önlemin taşıyacağı hassasiyet izahtan varestedir. Buradaki zorluk çıkarılacak affın, teröre karışanları dağdan inmeye razı edecek kadar çekici, fakat toplumun bütün katmanlarının ve özellikle şehit ve gazilerimizin aile ve yakınlarının hassasiyetlerini gözeten ve

vicdanları rahatsız etmeyecek bir dengede olabilmesidir. Bu dengenin sağlanmasının kolay olmayacağı açıktır. Suç teşkil eden fiiller işleyerek yıllarca büyük acılara sebebiyet vermiş kişilerin hiç bir şey olmamış gibi serbestçe dolaşmaları halinde, canı yanmış kitlelerin infial duymayacaklarını sanmak gerçekçi olamaz. Af gibi nazik bir önlemin başarısı, mevcut yasalarda bu amaçlara uygun değişikliklerin yapılmasını sağlayacak usta bir hukuk uzmanlığının yanı sıra, affın uygulanmasının, mağdurlar da dahil, toplumun tümü tarafından benimsenmesini temin edecek devlet adamlığı ve liderlik vasıflarını gerektireceği açıktır.

Yeni bir ortak siyasi zemin

Bütün bu önlemler, muhakkak ki açılım ortamında rahatlatıcı bir etki yaratır ve gerginliklerin önlenmesine yardımcı olur. Ama temel meseleyi çözmez. Temel mesele, toplumumuzda derin kırılmalar ve acılar yaratmış olan bir etnik ayrışmanın bugün içine sürüklendiği şiddet sarmalından nasıl kurtarılacağı ve Kürt vatandaşlarımızın büyük bir bölümünün içinde bulunduklarına inandıkları mağduriyet duygusuna son verecek ve aynı zamanda geri kalan tüm vatandaşlarımızın hassasiyetlerini gözetecek yeni bir ortak kalıcı siyasi zemininin nasıl bulunabileceğidir. Bizim görüşümüze göre bu zemin, yukarıdaki açıklamalarımızdan da anlaşılacağı gibi, 21. yüzyıl normlarına uygun hukuk devleti zeminidir. Aslında bu zeminin temel taşları Cumhuriyetimizin kurulmasıyla birlikte atılmış ve birleştirici ve ortak mukadderatı paylaştırıcı normlar ve kurallar yürürlüğe konmuştur. Ayırımcılığı reddeden vatandaşlık kuralımız bu temel taşlardan biridir.

Bir kuralın esas amaçları doğrultusunda bir uygulama alanı bulamamış olması, o kuralın bizatihi kötü olması anlamına gelmez. Örneğin kadın erkek eşitliği de Cumhuriyetimizin ilk yıllarında kabul edilen temel ilkelerimizden biridir. Bugün bu eşitlik gerçek hayatta tam olarak sağlamamışsa bu ilkeden

vazgeçmek gerekmez. İyi uygulayarak kuralın hayata geçirilmesine çalışmak gerekir. Kötü uygulama, icap ediyorsa anayasa değişikliği de yapılarak düzeltilir, doğrusu güvence altına alınır. Ama ortadan kaldırıldığı vakit yerine daha iyisi bulunmasını ve bulunacaksa çiğnenmeden uygulanacağını veya bir başka kategori vatandaş grubumuzun ötekileştirilmesine veya mağdur edilmesine yol açmayacağını kimse garanti edemez.

Cumhuriyet ideali, eskiyi koruma değil, değişim iradesidir

Her ülkenin siyasi yapılanması, iç ve dış politikaları o ülkenin kuruluş mantığının türevidir. Cumhuriyet ideali, bağımsızlık, egemenlik, üniter devlet, ulus devlet, ilkelerini barındırır. Ama aynı zamanda üzerinde ne yazık ki pek fazla durmadığımız bir başka iradeyi de içerir. Bu irade dünyadaki büyük değişim sürecine yetişme iradesidir. Cumhuriyet, gerisinde kalınmış olan dünya normlarının yeniden yakalanmasını ima eder. Bugün dünya demokratik kural ve standartları, 1920'lerden farklı olarak, devleti bireye karşı değil, bireyi devlete karşı koruyan bir temel üzerinde yükseliyor. Dünya demokratik norm ve standartları bugün her bireyin etnik ve dini hassasiyetini, başkalarının haklarına saygı çerçevesinde serbestçe ifade özgürlüğüne sahip olabilmesini ve bireyin bu hak ve özgürlüklerinin devlete karşı teminat altına alınmasını öngörüyor.

Kürt açılımının içeriği ne olmalı sorusunun yanıtı birey hak ve özgürlüklerine güvence sağlamayan etnik haklarda, birbiriyle çatışan siyasi içerikler yüklü bulunan çok kültürlülükte, çok hukuklulukta veya ayrışma potansiyeli barındıran egemenlik devrinde değil, değişen dünyayı anlamakta ve siyasal yapılanmamızı ve uygulamalarımızı bu değişime uyarlamakta yatıyor.

Değişen dünya eşitlikçi, özgürlükçü, katılımcı ve sosyal içerikli çağcıl demokrasi dünyasıdır. Hukukun üstünlüğüne dayalı üniter bir ulus devlette, bireylerin birbirlerini ötekileştirmeden tanımaları ve herkesin karşısındakini evrensel değerler içinde olduğu gibi kabul etmesi gerekir. Bunun sağlanmasını

ise farklı kültürler ve farklı kimlikler değil, hukukun üstünlüğü garanti eder. Başka deyişle çözümün anahtarı hukukun üstünlüğü idealidir. Hukukun üstünlüğü toplumsal farklılıklar içinde ortak zemini oluşturacak çok önemli bir hedeftir.

Bu hedefi gerçekleştirmeden kimlik ve kültür politikalarıyla, çok kültürlülükle, çok hukuklulukla veya şu veya bu etnisiteyi yüceltmekle veya bunlardan birine veya ötekine imtiyazlı statüler tanımakla gerçek hayatta güven, huzur ve istikrar sağlanamaz.

Avrupa Birliği süreci

Ülkemiz son yıllarda büyük ekonomik ve sosyal gelişme göstermiştir. Buna rağmen Türkiye gibi bölgeler arası dengesizliklerin ciddi farklılıklar gösterdiği, kişisel gelir farklarının uçurumlarla kıyaslandığı, işsizlik, yoksulluk ve sağlık sorunlarının büyük boyutlara ulaştığı ve feodal uygulamaların belli bölgelerde hala yaygın olduğu bir ülkede, hukuk devleti ve özgürlükçü demokrasi idealinin, etnik ve mezhepsel kimlik sorunlarını bir çırpıda ortadan kaldıracak şekilde sihirli değnekle gerçekleşmeyeceği açıktır.

Kürt açılımının başarısı kısa vadede alınamaz. Bir defa daha tekrar edelim bu uzun vadeli bir girişimdir. Orta ve uzun vadeli stratejilerle gerçekleştirilebilecek bir hedeftir Ama bu hedefe erişme yönünde atılacak her adım toplumumuzda dayanışma ve güven duygusunu arttıracaktır. Bu sebeple bu yolda atılan adımlara, başlanan reform çabalarına kararlılıkla her şeye rağmen devam edilmesi tek makul yol olarak karşımıza çıkmaktadır.

Avrupa Birliği süreci, işte bu reform çabalarını doğal bir mecraya soktuğu için önem taşımaktadır. Bu süreç aynı zamanda müzminleşen tarihsel sorunlarımıza uygar çıkış yollarının hukuktan başlaması gerektiğini gösterdiği için ayrı bir anlam taşımaktadır. Avrupa Birliği'ne katılırız veya katılamayız.

Ama katılım sürecinin içinde yer alan ve bizi 21. yüzyılın uygar ülkeler kümesine taşıyacak olan siyasi ve sosyal reformları ve hukuk reformlarını yapmamıza kimse engel olamaz. Yeter ki biz kendimiz bu iradeye sahip olalım. Reform hedefimizin iç ve dış politikalarımızda biran önce yeniden birinci öncelikli yerine oturtulması, Kürt sorunun çözümü için başlatılan açılımın başarısının da anahtarı ve güvencesi olacaktır.

(*) Not: *Bu çalışmada açılımın güvenlik boyutu, ekonomik boyutu ile dış ilişkiler boyutu üzerinde durulmamış olup büyük önem taşıyan bu üç konunun ayrı incelemelere konu teşkil etmesi gerekeceği açıktır.*

EK:

Kimlik Siyaseti, Etnik haklar, Kolektif haklar,

Çok Kültürlülük ve Anayasal Vatandaşlık

Kimlik siyaseti, etnik haklar, kolektif haklar ve çok kültürlülük gibi kavramlar bu sorunun çözümü yönünde ilk bakışta siyaseten doğru ve cazip görünse de bu kavramların tatbikatta, etnik sorunları olan her ülkede, her zaman başarılı sonuçlar vermediği görülmektedir. Bu kavramların aynı zamanda her ülkeye uyarlanabilecek olan bir çözüm şablonu olarak kullanılmaları da mümkün olamaz. Çünkü ülkelerin geçirdikleri tarihi ve kültürel güzergâhlar birbirinin aynı değildir. Ayrıca temel hak ve özgürlükleri güvence altına almaları ve demokrasi ve insan hakları bakımından savunulmaları da göründüğü kadar kolay olamamaktadır.

Kimlik sorunsalı

Her bireyin insan olarak doğuştan taşıdığı insan kimliğinin ötesinde, etnik, dini veya ideolojik kimliklerinin yüceleştirilmesinin haklı bir gerekçesi yoktur. Etnik kimliğin, inanç kimliğinin veya ideolojik kimliğin, neden bireylerin insan olarak doğuştan haiz oldukları insani kimliğin üzerinde tutulması gerektiğini makul bir şekilde izah etmek mümkün değildir. Aslında böyle bir tercih, temel hak ve özgürlüklerin zayıflatılması, hatta yok edilmesi sürecinin de önkoşulunu oluşturur. Etnik ve dinsel kimliklerin yüceleştirilmesinin insanlığı geçmişte ve bu gün büyük felaketlere yol açan faşizme, ırk ve din savaşlarına mezhep ve ideolojik savaşlara götürdüğü bir gerçektir.

Esasen kendini kaçınılmaz olarak bize dayatan doğal bir kimlik yoktur. Aslında taşıdığımız kimliklerin her biri (etnik kimlik, inançlara dayalı kimlik,

kültürel kimlik, siyasal kimlik, ideolojik kimlik) etnik bir inşa, kültürel bir inşa, siyasal veya ideolojik bir inşa ve eninde sonunda tarihsel bir inşadır.[14] *Kimlikler arasında hiyerarşi öneren asli kimlik, alt kimlik, üst kimlik gibi kavramların gerçekle bir ilgisi bulunmamaktadır. Bu kimlikler aslında, tanımlanabilir aktörler tarafından rasyonel olarak uygulanan ve çoğu zaman bize dayatılan kimlik stratejilerinin sonucudur.*

Bütün ayrılıkçı hareketlerin silahlı mücadelesi, her kimliğin özgün siyasi hakları ima etmesi temelinde, etnik veya dini egemenlik taleplerine dayanır. Ayrılıkçı hareketler şiddete başvurdukları zaman bunu kendi etnik veya dini kimlikleri tanınmadığı için yaptıklarını iddia eder. Kimlik bir teklik ve aidiyet ilişkisi olunca bir dışlama ilkesine dönüşür. Aşırı ve saldırgan milliyetçiliği ve etnik temizliği beraberinde getirir. Etnik kimlik, dini kimlik, mezhep kimliği, kimlik dayatmalarını da beraberinde getirir. Ötekileştirmenin temel nedenini oluşturur. İnsan hakları ihlallerinin temelinde yatan baskı ve şiddetin başat nedeni kimlik dayatmalarıdır. İnsanların türlere, alt türlere ait olduğu eskiden beri iddia edilen bir savdır ve ırkçı teorilerin altyapısını oluşturmuştur. Oysa kimlik tek boyutlu bir kavram olmayıp, tek kelimeyle de ifade edilemez. Her birimizin kişiliği farklı kültürlerin üst üste konulması sonucu birbiri içine geçmiş olan çeşitli kimliklerin toplamı olup, bunların sayısı arttıkça bireyin manevi, ahlaki ve entelektüel kişiliğinin yaratılıcılığı ve zenginliği de artar.

Çok kültürlülük

Etnik ve mezhep sorunlarıyla karşı karşıya olan kimi ülkelerde çok kültürlülük ve kimlik temelli çözüm yolları genellikle siyaseten doğru bir çözüm yolu olarak kabul edilir. Ne var ki tatbikatta durum pek böyle değildir. Şayet tüm kurumlarıyla işleyen eşitlikçi, özgürlükçü ve katılımcı bir liberal demokrasi hedefine erişilmemişse, çok kültürlülük kavramına dayalı siyasi yapılanmalar,

14 Jean-François Bayart, L'Illusion Identitaire, Paris: Fayard, 1996

gerçek hayatta, kimlik dayatmalarını, ötekileştirmeyi ve eşitsizlikleri, kısacası hukuk ve insan hakları ihlallerini önlemeye yeterli olamamakta tam tersine bu tür ihlal ve dayatmaların başlıca nedeni haline gelmektedir.[15] *Çünkü özgürlük ve eşitlikler demokratik bir sistem içinde hukuken ve fiilen garanti altına alınmış değilse kimlik dayatmalarının, şiddetin ve dolayısıyla insan hakları ihlallerinin önüne geçilmesi mümkün olamamaktadır. Çok kültürlülük kendilerini sırf belli kültürlere ait gören ve yekdiğerini ötekileştiren hasım kimliklerin vücut bulmasına yol açar ve kimlik rekabetlerine dayalı bir dayatma kültürünü toplumlara egemen kılmaya çalışır. Kolaylıkla şiddet kültürüne dönüşen bu rekabetler çoğulculuğu yok eder ve toplumlarda onarılamayan tahribatlara yol açar. Yakın tarih ve günümüzün siyasi manzarası Kafkaslardan Balkanlara, Irak'tan Kuzey Afrika ve Sahra Altı'na, Eski Yugoslavya'dan Kuzey İrlanda ve İspanya'ya kadar bu insanlık trajedilerinin acı görüntüleriyle doludur.*

Cemaatçilik

Çok kültürlülük münhasır ve kapalı dini cemaatler de üretir. Cemaatlere aidiyetin yarattığı kimlik inşaları da, bu aidiyet sivil yurttaşlık bağlarından üstün görüldüğü ölçüde, bireysel temel hak ve özgürlükleri çiğner ve eşitlikleri sınırlayıcı sonuçlar doğurur. Cemaatler kendi üyelerini oluşturan bireyler arasındaki ilişkileri düzenleme tekelini kendi ellerinde bulundurmak ister. Oysa hangi statüde olursa olsun demokratik bir hukuk devletinde bireyler arasındaki ilişkileri düzenleme tekeli, o bireylerin kendi özgür iradeleriyle yaptıkları yasalara aittir.[16] *Başka deyişle cemaat kimliği, yurttaşlık kimliğinden veya milli kimlikten önce gelirse bireyin sadakatindeki öncelik sırası da değişir. Sadakat nesnel yasalardan önce münhasır cemaat kurallarına gider. Bu durumun da demokrasi anlayışıyla uyuşur bir tarafı olamaz. Cemaatçi bir toplumda kimse doğrunun peşinde koşmaz. Doğru cemaatin dediğidir.*[17]

[15] Touraine, a.g.e.
[16] A.e.
[17] Sami Selçuk, Kısıtlı Demokrasi Sancılı Hukuk, Truva Yayınları, 2009.

Kültürel çeşitlilik

Çok kültürlülük ve kültürel çeşitlilik ayni şeyler değildir. Çok kültürlülük her kültüre bir siyasi kimlik atfedilmesini önerir. Dışa kapalı ve başka kültürleri dışlayıcıdır. İç içe yaşamayı reddeder. Çoğu zaman kendi sembollerini ve tercihini başkalarına dayatır, Kültürel çeşitlilik ise siyasi kimlik iddiası taşımaz. Dışa açık ve başka kültürlerle barışıktır. Kültürler arasında geçirgen ve akışkan niteliği ile bir zenginlik ve yaratıcılık kaynağı oluşturur. Kültürel çeşitlilik farklılıklarla bir arada ve kendini çeşitliliklerden zenginleştiren, iç içe yaşamı engellemeyen, aksine bunu teşvik eden bir düzeni ima eder.

Kültürel çoğulculuk ve kolektif haklar

Ne var ki, yaşadığımız dünya çok kültürlülüğe hızlı adımlarla gitmektedir. Uluslararası ilişkilerdeki gelişmeler, ülkeler ve bölgelerarası gelir düzeyindeki dengesizlikler, çevre sorunları, süratle fırlayan ve süratle azalan nüfus hareketleri, dünyada kitlesel göçleri her zamandan daha fazla teşvik etmekte ve hiçbir önlem, büyük nüfus hareketlerini ve dolayısıyla kültürlerin çoğulculuk olgusunu engelleyemeyeceği gerçeğini gözler önüne sermekte. Bu tespit ışığında, belki insanlık belli bir tarihi sürecin sonunda, aynen siyasi hakların ve sosyal hakların geçirdiği zahmetli bir tarihi süreç sonunda olduğu gibi, kolektif hakları, bu haklara anayasalarda yer vermek suretiyle resmen tanımak mecburiyetinde kalacaktır.[18] *Ancak uygarlık henüz bu aşamaya gelmiş bulunmuyor. Kolektif azınlık hakları, yani grup hakları bugün dünyada kısmen ve seçmeli bir temelde uygulama alanı buluyor. Örneğin Fransa ülkesindeki Kuzey Afrikalılara, Almanya Türklere kolektif haklar tanımıyor. Fakat liberal demokrasi olan bu ülkelerdeki yabancı kökenli vatandaşlar bireysel düzlemde eşit haklara sahip. Ama azınlıklara kolektif haklar, demokratik ülkelerde belli istisnaların dışında, anayasalara henüz kolayca giremiyor. Bunun başlıca*

[18] Touraine, a.g.e.

nedenlerinden biri de bireyin temel haklarının, kendisine kolektif haklar tanınan gurubun dayatmalarına karşı korunmasının, gerçek hayatta yeteri kadar sağlam güvencelere kavuşturulması sorununun henüz çözümlenmemiş olması.

Anayasal Vatandaşlık

Çok etnisiteli ülkelerde ve özellikle federal anayasalara sahip ulus devletlerdeki kimlik sorunlarının çözümü için genellikle geçerli bir formül olarak görülür. Hal böyle olmakla beraber Anayasal vatandaşlık kavramının, tatbikatta, kimlik temelinde tüm siyasi yapılanmalarda her zaman sonuç vermediği de bir gerçektir. Örneğin eski Yugoslavya'nın parçalanmasını önleyememiştir. Bunun başlıca nedeni Anayasal vatandaşlık kavramının toplumların yaşadıkları ve farklılıkları ütüleyici tarihi ve kültürel deneyimlerin etkisini ihmal etmesi ve bu nedenle perçinleyici bir duygusal ve tarihi bir arka plandan yoksun bulunmasıdır. Bununla birlikte Anayasal vatandaşlık anlayışının Almanya gibi Federal yapıda bir ülke için geçerli olduğunu görüyoruz. Muhtemelen bunun nedeni büyük travma yaşayan Alman halkının, II. Dünya Savaşından sonra Almanya'da sosyal içerikli liberal demokrasiyi içselleştirmekte ve uygulamakta gösterdiği başarıda aramak mümkün olabilir.

Anayasal vatandaşlık kavramı nihai tahlilde, tarihi duygusal bağlılık gibi birleştirici unsurunun yokluğu dışında, Cumhuriyetimizin temel kavramından biri olan ve her türlü etnik din, dil ve kadın erkek ayırımının ötesinde geçen modern sivil yurttaşlık kavramının taşıdığı muhtevadan çok farklı değildir. Öte yandan bir ülkede hukuk devleti kuralları yeterince olgunlaşmamış olursa bu kavramın da tatbikatta, bizdeki sivil yurttaşlık kavramının orijinal içeriğinden yoksun kalması gibi, ayni aşınma ve yozlaşma akıbetine maruz kalacağının unutulmaması gerekir.

Öte yandan unutulmaması gereken bir diğer nokta da, Türkiye'nin geçirdiği tarihi derinlik içerisinde muhakkak ki isyanlar, ayaklanmalar, iç

karışıklıklar, kırılmalar ve kopmalar hatta düşmanlıklar yaşanmış, fakat aynı zamanda aynı tarihi derinlik içerisinde bir o kadar birleştirici deneyimler de geçirilmiş olmasıdır. Bu tarih içinde ortak mukadderat duygusunun ürettiği birleştirici öğelerin gücü farklı etnik ve dini kökenden gelen insanların hemen tamamına ve imparatorluğun çekirdeğini oluşturan Anadolu ve Rumeli'deki yörelerin büyük bir kısmına çoğu zaman köklü şekilde egemen olmuştur.

1923'te İstiklal Savaşını kazanıldıktan sonra Cumhuriyetin sosyal gerçeğini, Anadolu'da çoğunlukta olan Türklerden başka Müslüman ahaliyi meydana getiren, Kürtler, Araplar, Çerkezler, Arnavutlar, Boşnaklar ve Makedonya'dan, Bulgaristan'dan ve Balkanların öteki yörelerinden kopup gelen göçmenlerin oluşturduğu ahali ortak mukadderat duygusu oluşturmuştur. Atatürk, Cumhuriyeti, soyut yurttaşlık kavramı olan sivil Türk Vatandaşlığı ilkesiyle bu gerçeğin üzerine kurdu. 1924 Anayasası'nda "Türkiye ahalisine vatandaşlık bakımından Türk denir" şeklindeki ibarede yer alan Türk sözcüğü belli bir etnik grubu değil, ortak bir yurttaşlık kavramını ifade etmekteydi.

Bugün etnik kökeni ne olursa olsun, ben Türküm diyen Türk vatandaşlarının ezici çoğunluğu ırkçı bir amaç taşıyan bir söylemde bulunmuyor. Bu kategoriye giren vatandaşlarımızın yine büyük çoğunluğu için etnik köken, ideolojik bir etnik kimlik davasından ziyade, bir aile geçmişi, bir aile hikâyesi, aile yadigârı anılar olarak konuşulur. Bu gelenek hiç şüphesiz ciddi sayıdaki Kürt vatandaşlarımız hariç Türkiye Cumhuriyetini oluşturan farklı etnik kökendeki halkın büyük çoğunluğu tarafından birleştirici duygularla benimsenmiş bir mirastır. Anayasal vatandaşlık bu mirastaki birleştirici duygusal unsurdan mahrumdur. Bu nedenle rasyonel bir hukuksal bağ olan anayasal vatandaşlık bağının vatandaşlarımızın tamamı tarafından içselleştirilmesini ve dolayısıyla aradığımız huzur ve istikrarı getirmesini beklemek gerçekçi görünmemektedir. Bu cümleden olarak Anayasanın 66.

Maddesinde bir değişiklik yapılması yönündeki önerilerin çoğunluk tarafından kabul şansı bulunmamaktadır.

Hiç şüphesiz Türk vatandaşı oldukları halde, ortak kültürel paydaşları kabul etmeyen, duygusal bir bağa sahip olmayan ve bu sebeple Türk sözcüğünü kullanmak istemeyen ve etnik kimlikleri ile anılmayı tercih eden Kürt kökenli veya farklı kökende yurttaşlarımız var. Bu vatandaşlarımız halen Türkiye'de maruz kaldıkları uygulamalar dolayısıyla veya herhangi bir başka nedenle etnik kimliklerine ve vatandaşlık haklarına ilişkin özgürlüklerinin kısıtlı olduğunu düşünüyor olabilirler. Etnik bakımdan Türk olmadıkları inancını taşıyorlar olabilirler. Kendilerini Türkiye Cumhuriyeti'nin vatandaşı olarak görmekle birlikte farklı bir etnik unsur olduğunun kabulünü isteyebilirler.

Çoğulcu demokratik bir sistemle yönetilen bir ülkede, kendi kimliklerini başkalarına dayatmamaları kaydıyla, bu tür kişisel tercihlere saygı gösterilmesi gerekir. Farklı etnik ve dini kimliklere sahip oluklarına inanan vatandaşların demokratik bir ülkede bu kimlikleriyle saygın şekilde yaşama hakları bulunacağı açıktır. Bu tür vatandaşların onurlarının ve temel hak ve özgürlüklerinin korunmasının da hukuka bağlı bir sistemde Devlete ait bir görev olacağı tabidir.

E. Büyükelçi Özdem SANBERK

Dışişleri Bakanlığı Eski Müsteşarı E. Büyükelçi Galatasaray Lisesi ve İstanbul Hukuk Fakültesi mezunu olan Özdem Sanberk, Dışişleri Bakanlığı memuru olarak Madrid, Amman, Bonn ve Paris Büyükelçiliklerinde ve OECD ve UNESCO Daimi Temsilciliklerinde çeşitli derecelerde görevde bulunduktan sonra, 1985–1987 yılları arasında zamanın Başbakanı Turgut Özal'ın dış politika danışmanlığını yapmıştır.

Sanberk 1987–1991 yılları arasında Avrupa Topluluğu nezdinde Büyükelçi Daimi Temsilci, 1991–1995 yılları arasında Dışişleri Müsteşarı ve 1995–2000 yılları arasında da Londra Büyükelçisi olarak görev yapmıştır.

2000 yılında emekliye ayrılan Sanberk, 2003 Eylül ayına kadar Türkiye Ekonomik Sosyal Etütler Vakfı (TESEV) Direktörlüğü görevinde bulunmuştur. Halen BILGESAM, GPOT ve GIF gibi çeşitli düşünce kuruluşlarında çalışmalar yapmakta, yazılı, sözlü ve görsel yayın organlarında makaleleri ve görüşleri yayınlanmaktadır.

Özdem Sanberk Sumru Sanberk ile evli olup Nazlı Sanberk Altılar'ın babası ve Umut Altılar'ın dedesidir.